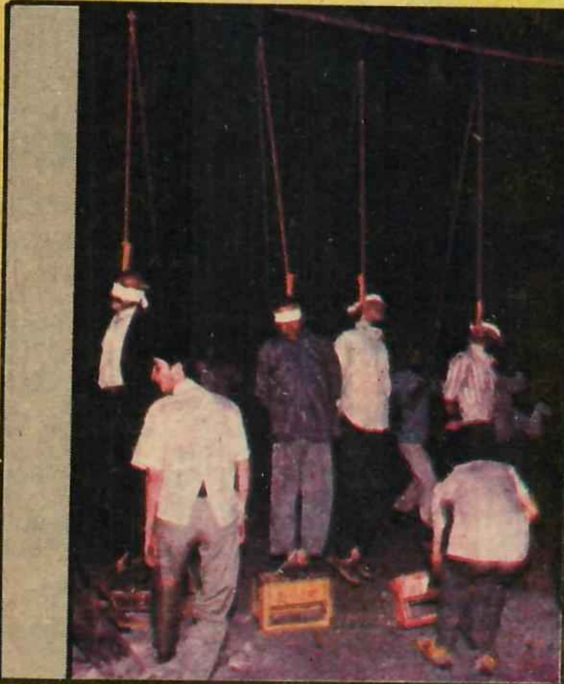
ARAYIŞ

1 MART 1982 SAYI: 54 HAFTALIK DERGİ 30 TL.

İDAM CEZASI KARŞISINDA VİCDAN MUHASEBESİ VE GİYOTİN ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

DEVLETİN MEMURU MEMURUN DEVLETİ

KAMU YÖNETİMİNDE SON GELİŞMELER VE SİSTEMİN GELECEĞİ

SOSYO-EKONOMİK AÇIDAN TÜTÜN

OKUYUCU MEKTUPLARI

OKURLARIMIZA

Sayın S.Ç.
Mersin—Erdemli

Sürmekte olan davalara daha geniş yer vermemiz sayfa sayısı nedeniyle olanaksız. Bu durum ayrıntılı ve çok sayıda dava haberi yazmamızı, iddianame, sorgu ve savunmaları yayınlamamızı engelliyor.

Mektubunuzda değindiğiniz uygulamalar elbetteki kınanacak uygulamalar.

İlginize teşekkür ediyor, mektubunuzu tamamiyle yayınlamadığımız için bizi bağışlayacağınızı umuyoruz.

Saygılarımızla.

Sayın Cengiz Paşayiğit
Tuzluca—KARS

Dergimize gösterdiğiniz güven ve bunun doğal sonucu olan muhabirlik istemi için teşekkürler.

Bir çok okurumuz gibi size de olumsuz yanıt verdiğimiz için üzgünüz. Şimdilik muhabirlik vermiyoruz. Ancak sık sık yolladığınız gibi okurlarımızın yerel haberlerine dergimizde yer veriyoruz.

Çalışmalarınızı bu yönde sürdürüp ARAYIŞ'ı yerel haberlerle desteklemenizi diliyoruz.

Saygılarımızla.

Sayın Dündar İZGİ
Gültepe—İSTANBUL

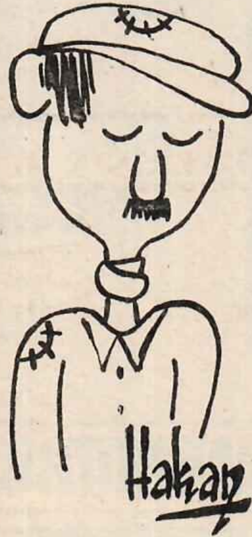
Mektubunuz için teşekkür ederiz. Yayınlamamızı istediğiniz konu doğrudan doğruya Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nı ilgilendirdiği için oraya başvurmanızı öneriyoruz. Böylece daha kolay sonuç alabilirsiniz. Aksi taktirde yayınımız yakındığınız konunun ortaya çıkmasını engellemiş olur.

Saygılarımızla.

Sayın Cumbur Cazgır
Pangaltı—İSTANBUL
Sayın Mehmet Ercan
Kadıköy—İSTANBUL
Sayın Mustafa Uyar
Alanya—ANTALYA
Sayın Metin Fındıkçı
ANKARA
Sayın Feyyaz Bodur
ESKİŞEHİR
Sayın Ahmet Erkanlı
Üsküdar—İSTANBUL
Sayın Cem Koç
Karşıyaka—İZMİR
Sayın Kamer Doğan
Davutpaşa—İSTANBUL
Sayın Budak
Bostancı—İSTANBUL
Sayın Seyit Ali Karadağ
ANKARA
Sayın Hüseyin ÇITLAK
TRABZON

Sayın okurlarımız, ilgi ve yakınlığınız için teşekkürler.

Saygılarımızla.

OKURUMUZDAN OKURLARIMIZA

Dergimizin bir çok yasısında büyük

Dergimizin bir çok yazısında büyük zorluk ve fedakârlıklarla yayınını sürdürdüğünü açıklamasına rağmen bunları duymazlıktan gelerek daima yeni kapak, şiir sayfası ve yeni sayfa ilavesi ve sair istekleri dile getiriyorsunuz. Ama 30 lira olan dergi değerinin 40 liraya çıkarılmasını istemiyorsunuz, önermiyorsunuz.

Fahrettin YEGÜL
Üsküdar—İSTANBUL

DERGİNİN KAPAĞI ŞÖYLE VEYA BÖYLE OLSUN DEMİYORUM.

ARAYIŞ'ın sürekli okurlarındanım. Dergide genel olarak geniş halk yığınlarının bugün içinde bulunduğu temel sorunlara tam anlamıyla yer verilmediği düşüncesindeyim. Ama bugünkü koşullarda sansürsüz bir yayın da düşünmüyorum. Bunun bilincindeyim. Şu halde hiç yoktan iyidir diyor ve ARAYIŞ'ı okuyorum.

Derginiz hepimizin dergisidir diye düşündüğüm için size dileğimi aktarıyorum.

Derginin kapağını şöyle veya böyle olmasını istemiyorum. Ya da bulmaca, bilmem TV. programları yayınlayın demiyorm. Bugün ülkemizde binlerce insan mahpushanelerde, yargılamalar, idam istemleri devam ediyor.

Neden dergimizde bu insanların davalarına daha geniş yer verilmiyor. Doyurucu haber alamıyoruz. Neden gereken önemi vermiyorsunuz. Dergi de bu konuda bölük pörçük, köşede bucakta yazılar çıkıyor.

Dileğimi yazayım derken biraz da içimi boşalttım hoşgörünüze sığınarak. Mektubumu yayınlayın demiyorum, o sizin bileceğiniz bir şey. Yalnız Arayış'tan beklenenler bunlar o yüzden yazdım.

HACIBEKTAŞ
İsme bizde saklı

BİZLER HAÇLIĞIMIZIN ÇOĞUNU VERİRİZ.

Okurunuzum ve bazı dileklerim var. 51'nci sayınızda belirttiğiniz gibi gelecek sayılarda bir TV sayfası olacak. Peki ya biz genç kalemler ne olacak. Uzun süredir derginizden bir şiir köşesi istiyoruz. Arayış'ta yazmak istiyoruz, çünkü hem doğruyu bu dergide buluyoruz, hem de kendimize yakın hissediyoruz. Bize olanak sağlamak için gerekirse sayfa sayısını artırın ve fiyatını da yükseltin. Bizler harçlığımızın çoğunluğunu derginize verebiliriz.

Erdal ÖZTÜRK
İSTANBUL

ARAYIŞ'IN YANITI

Ne yazık ki, sizi ve sizin gibi düşünen arkadaşlarınızı memnun edecek yanıtı veremiyoruz. Bugünkü olanaklarımızla, sayfa sayımızla şiir köşesi veya sayfası açamıyoruz.

Saygılarımızla

YETİŞMİŞ İNSAN SAVURGANLIĞI

Yeni Yüksek Öğretim Yasası konusundaki yayınlarınıza bir Üniversiteli olarak teşekkür ederim. Öyle görünüyor ki, hep tutumluluktan sözettiğimiz bir dönemde bu yasa ile yetişmiş insan savurganlığı yapılacak. Kaç yıldır görev yapmakta olan çok yetenekli bir asistan geçenlerde istifasını verip gitti. Daha birçokları da istifa edecekmiş. Bunu öğretim üyelerinin fazla paraya düşkünlüğü olarak yorumlamak isteyenler var.

YÖK üyeleri de dahil olmak üzere tüm üniversite öğretim üyelerinin servet beyannamesi vermesi bu konudaki söylentiler için çok iyi bir cevap olabilir.

Zeki YÜCEL
İSTANBUL

TRT BÖYLE Mİ SÖYLERDİ

28 Ocak Perşembe akşamı TRT 19.000 haberlerinde Radyo da ve 20.30 haberlerinde televizyonda "İdama hükümlü İsa Armağan İran'da yakalandı" diye bir haber verdi. Haberi dikkatle izledik. Armağan'ın siyasi kimliği konusunda tek ses etmedi. Ertesi gün tüm gazeteler kaçak Armağan'ın ülkücü bir katil olduğunu ve idama hükümlü olduğunu yazdılar. Acaba yakalanan solcu diye bilinen katil olsaydı TRT aynı yayını mı yapardı?

Metin DABAKOĞLU
YEŞİLKÖY —İSTANBUL

ARAYIŞ
HAFTALIK DERGİ

ARAYIŞ Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş. adına: İMTİYAZ SAHİBİ:
ŞAHİN MENGÜ

Yazı İşleri Müdürü
Mehmet ERDÜL

ADRES:
Reşit Galip Caddesi No: 94
Gaziosmanpaşa/ANKARA
TELEFON: 26 00 56

İLAN KOŞULLARI
Dört renkli kapak: 75 bin TL
İç sayfalar renkli: 60 bin TL
Kapa içleri: 50 bin TL
Öteki Sayfalar: 40 bin TL
Sütun santimi: 800 TL

ABONE KOŞULLARI
Yurtiçi:

Yıllık: 1.500 TL. Altı Aylık: 750 TL. Üç Aylık: 375 TL.

Yurtdışı

Almanya	104 DM
Avusturya	770 Avusturya Şilini
Danimarka	350 Danimarka Kronu
Finlandiya	275 Fin Markkası
Fransa	245 Fransa Frankı
Hollanda	120 Hollanda Florini
İngiltere	25 Sterlin
İsveç	250 İsveç Kronu
İsviçre	100 İsviçre Frankı
Irak	30 Irak Dinarı
Norveç	310 Norveç Kronu
S.Arabistan	194 Riyal
Yugoslavya	2354 Yugoslavya Dinarı
ABD ve Avusturalya	70 ABD Doları

Abone bedelinin Ziraat Bankası Gaziosmanpaşa Ankara Şubesi 1200 numaralı hesabımıza yatırılması gerekmektedir. Yatırıldığına ilişkin makbuzun P. K. 75 Küçükesat-ANKARA adresine gönderilmesini rica ederiz.

PİKAJ-MONTAJ
ARAYIŞ Teknik Servisi
DİZGİ: ENLEM 80 LTD. 18 60 71
FİLM ÇEKİMİ: Er Ofset 29 66 79
BASKI: Daily—News Matbaası

1 MART 1982
SAYI: 54
FİYATI: 30 TL

YAZI İŞLERİ'NDEN

"ÖZGÜRLÜĞÜN HER TÜRLÜSÜ GÜZEL"

ARAYIŞ'ın en son hazırlanan sayfası oluyor Yazı İşlerinden. Baskı öncesi bize ulaşan en son haberler ışığında yazabileceklerimizi, dertlerimizi, tasalarımızı, sevinçlerimizi anlattığımız bir köşe burası.

Bu hafta da, arkadaşımız, Nahit Duru'nun tahliye edileceğini bildiğimizden, bir gün daha, birkaç saat daha diye bekledik sizlere bu haberi ulaştırabilmek için son ana dek.

Tahliye edildi Nahit Duru...

Sabah saat 8.30'da ailesi, dostları, gazeteciler, ARAYIŞ çalışanları, Yazı Kurulu Üyelerimiz Ankara Merkez Kapalı Ceza Evi önünde bekleşmeye başladık.

Uzadı işlemler, bitmek tükenmek bilmeyen dakikalar saatlere dönüştü. Gidip gelmeler, koşuşmalar, Avukatların uğraşları arasında ardı arkası gelmeyen sorulara alınan kısa yanıtlar..

Bitmek bilmiyordu saatler. Yaşayan bilir, gün ağırırken işe gidenler için akşam olmayı bilmez çoğu zaman. Gün bitecekmiş gibi olur ama dakikalar geçmez bir türlü. Gün bitiyor sandık bizler de. Saat 14.47'de salıverildi Nahit Duru. 3 Yaşındaki Erinç'in *"Babam ne zaman çıkacak"* soruları, *"Babam, Babacağım"* çığlıklarına dönüştü. Bir çoğumuz ağlıyor sandık önce. Oysa sevinç çığlıklarıydı Erinç'in bağırışları.

Öpüştü, şakalaştı bir çoğumuzla.

"Bir şey söylemek ister misiniz?" biçimindeki bir soruyu şöyle yanıtladı: *"Ben hapse girme özgürlüğümü kullandım. Örgüzlüğün her türlüsü güzel..."*

Geçmiş olsun Nahit Duru. Aramızda seni yeniden görmek sevindirdi bizleri. Hoşgeldin.

*
* *

Sevgi dolu, sevinç dolu günler dileğiyle saygılar sunarız...

DERGİNİN İÇİNDEN

Haftanın yazısı

DEVLETİN MEMURU MEMURUN DEVLETİ

ARAYIŞ

TÜRKİYE'de memurların dolmaz bir çilesi, garip bir yazgısı vardır.

Çok partili rejim öncesi dönemde, halktan kopuk olduğu için, halka tepeden baktığı için halk tarafından benimsenmeyen memurlar, çok partili dönemde de halkla bütünleştikleri için, halk arasında yer aldıkları için, halktan kopuk iktidarlarca sevilmemişler, çoğu zaman itilip kakılmışlardır.

*
* *

Çok partili rejim öncesi dönemi Türk halkı için güç bir dönemdir. Savaştan yeni çıkmış, kuruluşunu tamamlama yolunda ve ekonomik bakımdan güçsüz genç Türkiye Cumhuriyeti, bu dönemde bir yanda kendi koşullarından kaynaklanan bu güçlüklerle, bir yandan da 1929-1930 dünya ekonomik bunalımı gibi, İkinci Dünya Savaşı gibi dünya koşullarından ileri gelen güçlüklerle karşı karşıya kalmıştır. O nedenle halk büyük sıkıntılara katlanmıştır.

Bu koşulların doğal sonucu olarak geniş halk yığınlarının büyük güçlüklere katlandığı bu dönemde, Devlet, memurlarını bir ölçüde gözetmeğe çalıştığından, memurlar halkla bakışla göreceli olarak daha az sıkıntı çekmiş gibi gözükür.

Öte yandan, ticaret sanayi ve hizmetler gibi tarım dışı sektörler ve etkinlikler çok sınırlı olduğundan başlıca çalışma alanı kamu kesimiydi. Oysa okur yazar olmak toplumun ancak belli kesimlerinin lüksü olduğu için devlet memurlukları da ister istemez okur yazar olan belli kesimlerin tekelindeydi.

Ayrıca, kapitalist değer yargıları toplumda bugünkü kadar yaygın olmadığı için, kişilerin toplum içindeki saygınlığını paradan çok bulunduğu makam, yaptığı görev belirlediği için, devlet memuru olmanın toplumsal statü bakımından da başka bir anlamı ve önemi vardır.

Böylece çok partili rejim öncesi dönemde halktan kopuk, ona tepeden bakan, adeta ayrıcalıklı bir bürokrasi oluşmuştu.

Halk da, kendi dışında, çoğu zaman iktidara egemen olan güçlerin emir kulu gibi gördüğü memurları benimseyemedi.

*
* *

Çok partili döneme geçildikten sonra bürokrat - halk bütünleşmesi süreci başladı. Bu süreç içerisinde bürokratlar, halk arasında yer aldıkça, halka yaklaştıkça, halka gereken demokratik alçak gönüllülüğü gösterdikçe halk da bürokratları benimsedi ve onlara sahip çıkmağa başladı.

Böylece bürokratlar, halktan kopuk iktidarların partizanlıklarına, siyasal çıkarları doğrultusundaki baskılarına, yasaları tanımama, devleti tanımama eğilimlerine karşı halkın yararları doğrultusunda, yasalar doğrultusunda ve devlete sahip çıkma anlamında direnme gücü ve olanağı elde ettiler

Ama çok partili dönemin büyük bölümünde iktidara, halktan kopuk, devletle hükümet kavramını ayırma gereği görmeyen, o nedenle *devlet benim* diyen hükümetler egemen oldu. Bu tür iktidarlar, halkla bütünleşmiş ve halk yararını gözeten, devlete sahip çıkan, yasalara saygılı ve partizanlığa, partizan baskılara boyun eğmeyen bürokratları, siyasal çıkarları önünde büyük engel olarak gördüler.

Bu engeli aşmak için, bir yandan kendileriyle bütünleşmeyen memurları sürekli baskı altında tutarlarken, onları oradan oraya sürerlerken, onlara yükselme olanağı tanımazlarken, bir yandan da gitgide halkla bütünleşmekte olan memurlarla halkın arasını açmak yolunu tuttular. Halktan kopmuşluklarını, halka karşı oluşlarını, siyasal çıkarları uğrunda bürokrasiyi güçsüzleştirdiklerini gözlerden saklamak için sürekli olarak kamu kesimini ve kamu görevlilerini kötülediler. Sonunda, ülkemizde kamu yönetiminin yavaş işlediği, etkin ve verimli çalışmadığı, halka iyi davranmadığı, savurgan olduğu yolunda gerçek olmayan izlenimler yaratmayı bir ölçüde başardılar.

*
* *

Bu konuda önyargılardan arınmış gerçekçi bir değerlendirme yapılırsa, denebilir ki, memurlara sağlanmış çalışma koşulları karşısında, yaşam ve geçim koşulları karşısında, memurların iş ve hizmet görmeleri bir yana geçimlerini sağlamaları, yaşamlarını sürdürmeleri bile başlı başına bir başarıdır.

Nitekim, yeni ve yakın tarihlerde kurulmuş kamu kuruluşları bir yana bırakılırsa, Cumhuriyetle yaşıt olan kuruluşların özellikle taşradaki binalarının çoğunluğu, hatta birçok kuruluşun merkezdeki binaları bile sağlıklı çalışma koşullarından yoksundur.

Kamu kuruluşlarının çoğu, dolayısıyla oralarda ça-

lışan memurlar araç ve gereç bakımından da gereğince donatılmış değillerdir.

Öte yandan kuruluşların da bu kuruluşlarda çalışan memurların da çoğu zaman yetki ve görevleri iyi tanımlanmış, yeterince belirlenmiş değildir. Hele yönetimin gitgide merkezileşmesi, taşradaki memurları daha da iş yapamaz duruma düşürmekte, vatandaşı da en küçük iş için Ankara'nın yolunu tutmağa mecbur etmektedir.

Oturulabilir alçak gönüllü bir konut kirasının yüksek dereceli memur maaşını aştığı bir dönemde, memurlar konut sorunlarının, lojman sorunlarının bugüne değin çözülmemiş olmasının ıstırabını çekmektedirler. Birçok memur bir aylık maaşı ile en temel gereksinmesi olan barınma gereksinmesini bile karşılayamaz durumdadır.

Kamu görevlilerinin işe alınmalarında, atanmalarında, yükseltilme ve gönendirilmelerinde (terfih), yeteneklerinin değerlendirilmelerinde, cezalandırılmalarında, ödüllendirilmelerinde ya da işten çıkarılmalarında, her türlü kayırmayı, baskıyı, haksızlığı önleyebilecek nesnel kurallar gereğince saptanıp uygulamaya konulamamıştır.

Her şeyin hızla değişti ve geliştiği, bilgilerin kısa zamanda eskidiği günümüz koşullarında kamu kuruluşlarında memurların hizmet içi eğitimine de yeterince önem verilmemekte, memurların gerek kişiliklerinin gelişmesi gerek işleriyle ilgili becerilerinin geliştirilmesi konusu savsaklanmaktadır.

Bu aksaklıklar, bu eksiklikler yetmiyormuş gibi, şimdi, ekonomik bunalımdan çıkışın tüm yükü de işçilerin yanı sıra memurlara yüklenmektedir.

Enflasyon oranının, gerçeği yansıtmayan resmi fiyat endekslerine göre bile yüzde 36 olduğu, ama gerçekte yüzde 45-50 dolayında seyir ettiği 1981 yılında, memur maaşlarına uygulanan kat sayı arttırılmamış, maaşları ancak ev kirasına yeten memurlar, gelir vergisi tarifelerinde yapılan değişikliğin sağlandığı, enflasyon oranı karşısında gülünç denebilecek kadar küçük bir gelir artışı ile yetinmek zorunda kalmışlardı.

Memurlara geçen yıl verilmeyen bu yıl verilecek miydi? Bütçe görüşmeleri sırasında memurlar hep bu sorunun yanıtını beklediler. Geçtiğimiz yıllarda uğradıkları kayıpların giderilmesi, geçim güçlüklerinin hafifletilmesi, hiç olmazsa ay sonunu çıkarabilecekleri bir yaşam düzeyinin sağlanmasını bekliyorlardı.

Ne var ki bu bekleyişleri bu yıl da sonuçsuz kaldı memurların. Dar ve değişmez gelirleri yoksullaştırarak ekonomiyi sözümona bunalımdan çıkarmayı bellemiş olan 24 Ocak felsefesinin mimarları ve uygulayıcıları memurlara bu yıl da ağır bir darbe indirdi.

Görünüşte bir artış sağlanmadı değil. Ancak brüt mü net mi olduğu belli olmayan bu yüzde 25'lik artış memurların beklentilerinin alt sınırına bile yaklaşamıyor.

*
* *

Devlet memurlarını, kamu görevlilerine adeta açlığa, yokluğa mahkum eden böyle acımasız bir ücret politikası, *ne yapalım Devletin olanakları bukadar elveriyordu* diyerek haklı gösterilemez. Gerçi bütçe giderlerinin sağlıklı gelir kaynaklarına dayandırılması gereği, ilk bakışta böyle savı haklı gösterebilir ama bunun geçerli olması için de Devletin sağlıklı gelir kaynaklarının sınırlarına gelmiş, bu yılda anlamlı çabalar göstermiş bulunması gerekir. Oysa, kamu harcamalarını, Devlet harcamalarını gitgide küçültmeyi amaçlayan 24 Ocak felsefesi, yeni sağlıklı kaynaklar bulmak şöyle dursun, eldeki sağlıklı kaynaklardan bile vaz geçmektedir. Nitekim bu felsefe kurumlar vergisi oranında gözünü kırpmadan yüzde 10 indirim yaparak devleti önemli bir gelir kaynağından yoksun bırakmış yaşam savaşı veren memurlara nefes aldıracak, soluk aldıracak bir maaş artışını çok görmüştür.

Bu durumda devletin memurlarına gösterdiği eli sıkılık, bütçe olanaklarının sınırlı olmasıyla açıklanamaz. Bu olsa, olsa, "daha az devlet, daha çok özel sektör" diyen, bu anlayış içinde ulusal gelir içinde kamu harcamalarının payını küçültmeyi amaçlayan, önce büyüyelim sonra bölüştürürüz diyen ve nihayet ekonomiyi bunalımdan, halkı yoksullaştırarak, belli çevreler elinde sermaye birikimi sağlayarak çıkartmayı öngören 24 Ocak felsefesinin ilkel kapitalizm anlayışı ile açıklanabilir.

Memurlar bu bitmeyen çilelerini kendi köşelerinde yaşarken, her akşam televizyon ekranlarından kendilerine seslenen bir kadının çıldırtıcı sesini dinliyorlar: *"3832 lira da neymiş bununla pazarda bir file bile dolmuyor"*...

Evet, bir çamaşır makinesi reklamının bu gerçekçi mesajı, her gece Turgut Özal ekrandan *"tekzip"* gönderiyor.●

OLAYLARIN YORUMU

KIBRIS İÇİN NELER DÜŞÜNÜLÜYOR?

GEÇTİĞİMİZ hafta içinde, Kıbrıs'ın dışında, Kıbrıs'la ilgili bir dizi görüşme yapıldı, diplomatik çağrı haberleri verildi. Bütün bunlar, yakın gelecekte Kıbrıs'la ilgili önemli uluslararası gelişmelerin beklenebileceğini gösteriyor.

Kıbrıs Rum Yönetimi Lideri Spiros Kipriyanu ve Dışişleri Bakanı Nikos Rolandis, Yunanistan Başbakanı Andreas Papandreu'nun beklenmedik bir çağrısıyla Atina'ya giderek görüştüler. Bu görüşmelerde Kıbrıs konusunun bir uluslararası toplantı düzenlenerek ele alınması üzerinde durulduğu, basına yansıyan yorumlar arasında. Aslında Papandreu'nun Kıbrıs'a gitmesi beklenirken, umulmadık biçimde Kıbrıs Rum Yönetimi ileri gelenlerini Atina'ya çağırması, Yunan Başbakanı'nın uluslararası alanda Kıbrıs konusuna ilişkin yeni gelişmeler beklediğini gösteriyor. Bazı yorumculara göre, Papandreu, Atina'da Kıbrıs'lı Rum liderlere yeni bir *Amerikan Planı* konusunda bilgi vermiştir.

Bu arada Fransız Başbakanı Mitterand'ın Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin Kıbrıs özel temsilcisi Hugo Gobbi'yi Paris'e çağırdığı ve bu çağrının kabul edildiği yolundaki haberler de uluslararası alanda Kıbrıs konusunda bir hareketlenme bulunduğunun göstergesi.

Kıbrıs'a ilişkin ne gibi *planlar* yapıldığını, ancak bu planları yapanlarla, duyurdukları kimseler bilebilir. Bizim görebildiğimiz şu: Papandreu, bir yandan Ege konusunda Türkiye'ye oldu - bittiler hazırlarken, bir yandan da çeşitli uluslararası forumlarda, kurumlarda Kıbrıs konusunda Türkiye'yi ve Kıbrıs Türk toplumunu köşeye sıkıştırma tasarıları içinde. Yunanistan'ın AET içinde Kıbrıs sorununu gündeme getirmeye çalıştığı, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na Kıbrıs'taki insan hakları ile ilgili olarak başvurmayı düşündüğü ve en önemlisi Kıbrıs konusunun görüşüleceği bir uluslararası konferans düzenlemeye çalışacağı şimdiden kestirilebilir.

Bu arada KTFD'deki hükümet bunalımı henüz aşılmış değil. Geçen hafta içindeki gelişmeler uzun süredir kurulması denenen bir UBP — TKP koalisyonunun gerçekleştirilemediğini gösteriyor. Bundan sonra bir *dörtlü* koalisyonun denenmesi beklenebilir. Ne olursa olsun, KTFD siyasal kadroları bu bunalımı aşabileceklerini kısa sürede gösterebilmeli.

Kıbrıs konusunda Kıbrıs Türk toplumunun sesine kulak vermeden kalıcı bir siyasal çözüm bulunamaz. Hakça bir çözümün yolu, toplumlararası görüşmeleri sürdürmek ve başarıya ulaştırmaktır. Bunun için, toplumlararası görüşmeler yolu dışındaki çözüm denemelerini, hele Kıbrıs konusunda bir uluslararası toplantı yapılması zorlamalarını kaygıyla karşılamamak elde değil. ●

EK GÖSTERGE YETERSİZ

Kamu kesiminde çalışanların ücreti artırıldı. Bu artıştan öğretmenler de yararlanacaklar. Öğretmenlerin yararlanacağı bir başka artış daha oldu. Eğitim öğretim sınıfının ilk dört derece kadrolarına ek göstergeler getirildi. Bütçe yasasında ek ders ücreti ve eğitim ödeneğinde de artışlar öngörüldü...

Yeni bir anlayışı simgelemesi yönünden eğitim öğretim sınıfına ek gösterge uygulaması öğretmenlerin ilgisini çekti. 657 Sayılı Yasa kapsamında olarak sağlık, teknik avukatlık, sınıfları için de ek göstergeler uygulanıyordu. Ancak ek göstergeler eğitim öğretim sınıfında dar tutulmu, ilk dört dereceye özgülenmişti.

*
* *

Kadrosu ilk dört dereceye yükselmiş öğretmen sayısı sınıflıdır. Düşük kadrolardan maaş alanların sayısı doğal olarak çok. Bundan çıkan sonuç, ek gösterge uygulamasından yararlanacak öğretmen sayısının sınırlı kalacağıdır.

Ek gösterge uygulamasından yararlanamayan büyük çoğunluk ne yapacak?

Şimdiye değin ne yapıyorsa gene onu yapacak.

Öğretmenler, bu nitelikli, bu yetişmiş işgücü ek işler tutarak bütçe açığını kapatacak gene. Doğrudan alanlarıyla ilgili işlerden tutun da pazarlarda satıcılığa değin uzanan iş alanlarına açılacak. Ek işler yapılacak.

Ek iş asıl işin verimini düşürür. Gücünü, dikkatini, ilgisini birden çok alana dağıtan kişi, istese de verimli olamaz gördüğü, yaptığı işlerde...

Öğretmenlerimizi verimli kılmak zorundayız. Onları ek işler ardında koşturmamalıyız.

Eğitim yatırımının üretime geçmesi, gelire dönüşmesi zaman alır. Bu alanda bilinen bir başka gerçek eğitim yatırımının kesinlikle yüksek gelire dönüşeceğidir. Uluslar eğitim alanına yatırım yapmaktan kaçınıyor. Çağdaş anlayış o tür yatırımların daha çok olmasını öneriyor.

Öğretmenler için yapılan harcama da eğitim yatırımıdır.

Sayısı çok, maaşı düşük öğretmenler desteklenmelidir.

*
* *

Ek gösterge uygulaması yetersizdir. ●

OLAYLARIN YORUMU

BUNLAR DA MI BİZİM RADYOYU DİNLİYOR

ARAYIŞ 24 Ocak kararlarını eleştirirken öteki konular yanında bu uygulamalar işsizliği arttırır demişti. Tekelleşmeyi hızlandırır demişti. Günlük kur uygulaması ekonomiyi kur-fiyat çekişmesine, enflasyon kısır döngüsüne götürür demişti.

Şimdi bu eleştiriler yavaş yavaş ilgili çevrelerce gündeme getirilmeğe başlandı.

1982 Bütçesinin Milli Güvenlik Konseyince görüşülmesi sırasında bir konuşma yapan Konsey Üyesi Orgeneral Ersin, işsizlikle ilgili olarak "önemli boyutlara varan işsizlik sorununun taşıdığı sosyo - ekonomik önemi ile orantılı olarak ele alınmasına ihtiyaç vardır. Uygulanmakta olan ekonomik istikrar tedbirleri yanında programlı bir şekilde işsizliği azaltacak tedbirlerin süratle geliştirilerek uygulamaya konulmasında ülkemiz açısından yarar ve zaruret görülmektedir." diyordu.

Tanınmış iş adamlarından Sabancı ise günlük bir gazeteye verdiği demeçte. *"Her sabah sofshould 3 bin yeni boğaz eklenmektedir. Her yıl yaklaşık 1 milyon yeni boğaza aş, 1 milyon gence iş bulmak zorundayız... Her vatandaşımızın insanlık haysiyetine yaraşır bir geçim imkanı sağlayabilecek geliri kazanmak için çalışacağı bir işi olmalıdır. Anadolu'da çok kullanılan bir söz vardır: "aç it fırın duvarını yıkar.."* diyerek işsizlik konusundaki kaygılarını dile getiriyordu.

İşsizlikle ilgili eldeki yarım yamalak bilgiler, işsizliğin 1977 yılında yüzde 13.6'dan 1981 yılında yüzde 16.6'ya çıktığını gösteriyor

İşsizlik sorununun yanı sıra, tekelleşme konusu da gündeme gelmiş bulunuyor. Geçtiğimiz günlerde bu konuda görüşlerini açıklayan iş ve bilim adamları şunları söylediler: TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Koçman, *"... Genelde tekelleşmeden şikayetçi olmak özel sektörün yapısı üzerinde bir takım tartışmalara yol açabilir, bunu sakıncalı bulurum. Türkiye ekonomisinde bu tarzda bir gelişme varsa, kanun yapıcının ciddi incelemelerden sonra bunu önleyici yasal önlemler getirmesi doğal karşılanır."* Profesör Erdoğan Alkın, *"Türkiye'de teröristleşme eğiliminin olduğunu görüyoruz... Kanaatime göre, ekonomik gücün az sayıda kişi ve kuruluşun elinde toplanması demek olan tröstleşme Türkiye için sağlıklı bir yapı değildir... Anladığımız anlamda serbest rekabet ortamını ortadan kaldırır..."*

İstanbul Sanayi Odası Meclis Başkanı Gezgin ise, *"Büyüklerin küçükleri yutacak halleri yok, büyüklerin boğazlarında büyük kılçıklar var.. Belki bankaların büyük kuruluşlarla balantıları dolayısıyla bir endişe duyabilir"* ' diyerek, özellikle bankaların desteğini almış kuruluşların bu eğilim içinde olduklarını üstü kapalı bir biçimde dile getiriyordu.

İstanbul Ticaret Odası Başkanı Kuşçulu: *"Firmalararası anlaşmaları ve tekelci eğilimleri önlemek için batılı ülkelerde olduğu gibi Kartel Kanununu bir an öne ülkemizde yürürlüğe girmelidir..."* diyerek tekelleşmenin bir yasa gerektirecek boyutlara ulaştığını vurguluyordu.

Bir anlamda günlük devalüasyon anlamı taşıyan günlük kur uygulamalarının enflasyonist etkileri konusunda ise İktisadi Kalkınma Vakfı Başkanı Profesör Dikmen, *"Mini devalüasyonlar valsi hala devam etmektedir, ancak sürekli devalüasyon ile enflasyon önlenemez.. Sürekli yükseltilen döviz kurları... etkili bir enflasyon kaynağı olmamakta mıdır?"* derken, Profesör Akın İlkin, *"Bugün enflasyon hastalığının talep yönüne çare bulunmuş, fakat maliyet enflasyonu gündemdeki yerini muhafaza etmiştir"* diyerek bu tehlikeye işaret ediyordu.

O arada Özal, bu gerçeklere sinirlenip, bu eleştirileri yapanların kiminin cahil, kimini kasıtlı, daha da önemlisi, bu türden eleştirileri *"bizim radyo paralelinde"* eleştiriler diye nitelendiriyordu. •

YORUMSUZ

BARİ ARAYIŞ YAZSIN DA YETKİLİLER DUYSUN

YER fıstığı taban fiyatı geçen yıla göre hiç artmadı. Bunun yanısıra yerfıstığı üreticileri alacaklarını beş aydır alamıyorlar. Hem taban fiyatlarının düşük tutulması, hem de üreticilerin teslim ettikleri mallarını değerini alamamaları çok zor durumda bıraktı.

Konuya ilişkin olarak bir grup üretici Arayış'a bilgi verirken şunları söyledi: *"Bizim aldığımız şeylere hergün zam gelmektedir. Son zam daha tüpümüz bitmeden geldi. Sizler de yazdınız. Bu yalnız tüp için değil her şey için geçerli. Bizim malımıza ise değer verilmiyor. Ürünümüzün fiyatı hiç artmıyor. Fıstığın geçen yıl ki fiyatı ne ise bu yıl da aynı. Ziraatçilerin hesabına göre bir kilogram yer fıstığı üretmek için 106 TL. gerekliymiş. Bize verilen fiyat ise 69 TL. Bu fiyata satsak zarar ediyoruz. O da yetmezmiş gibi bir de kooperatif paramızı vermiyor. Beş aydır paramızı alamadık. Senetlerimiz protesto oluyor."*

Üreticilerin bu yakınmaları karşısında görüşlerini açıklayan Tarım Kredi Kooperatifleri yetkilileri, *"biz her zaman para istiyoruz. Ancak ödeme yapmamız için gerekli olan kredi gelmediğinden ödeme yapamıyoruz"* diyorlar.

Öte yandan kooperatiflerin alacaklarını ödememeleri üzerine güç durumda kalan üreticiler, ürünlerini taban fiyatının çok altında tüccara satmak zorunda kaldıklarını açıkladılar. Antalya'nın Gazipaşa'sından bir üreticinin söyledikleri ise özetle şöyle: *"Benim bankaya borcum vardı. Kooperatif komşularımızın parasını ödemeyince ben de borcumu ödemek için fıstığımı tüccara sattım. Burada taban fiyat 69 TL.'dir. Ama ben 40 TL.'ye sattım. Borcumu ödedim. Bu sene fıstıktan çok zarar ettik. Derdimizi anlatacak bir yer de bulamıyoruz. Bari ARAYIŞ yazsın da yetkililer duysun ne hale geldiğimizi..."* •

OLAYLARIN YORUMU

YARGITAY BAŞKANI MENTEŞ'TEN ADALET BAKANINA

"Biz Yargıtay Başkanı Sayın Cevdet Menteş'in de desteklediği önerileri Adalet Bakanı Cevdet Menteş'e iletmek istiyoruz"

Büromuza gelen adliye çalışanlarının iletmek istedikleri sorunların başında yargı tazminatı geliyor. Cevdet Menteş'in Yargıtay Başkanı iken desteklediği ve çıkmasını istediği *"Yargı tazminatı"* gerçekten çıktı ama yalnız kapsamına Hakim, Savcı ve hakim sınıfından olanları aldı. Diğer adliye çalışanları Başkatip, Katip, Mübaşir ve odacılar bu tazminatın dışında tutuldular.

"Sayın yargıç ve savcılarımıza yüzde 75 olarak ödenecek olan yargı tazminatına gerçekten sevindik. Çünkü onların ne zor koşullar altında ve ne büyük sorumluluk yüklenerek görev yaptığını en iyi biz biliyoruz." diye açıklamasını sürdüren adliye çalışanları, *"ama unutulmasın ki, mahkeme bir bütündür. Hakim, Katip, Mübaşir ve Savcı'dan oluşur. Bunlardan birinin eksik olması halinde heyet oluşmaz ve duruşma da başlamaz. Yetkililerin de çok iyi bildiği gibi mahkeme demek, adliye demek sadece yargılayanların bulunduğu boş salonlar demek değildir. Adliye de çalışan başka görevlilerde vardır, bunlarda yaşamak, yemek içmek zorundadır"* dediler.

"17 yıl hizmeti olan bir başkatibin, yan ödeme, yakacak, aile yardımı ve çocuk zammı ile birlikte eline geçecek paranın 21.411.- TL. olduğunu açıklayan adliye çalışanları, 15 yıllık hizmeti olan 2 çocuklu katibin 19.068.- TL. 12 yıl hizmeti olan iki çocuklu mübaşirin ise 16.027.-TL. alabileceğini açıkladıktan sonra en düşük kiranın 5.000.-TL. olduğu günümüzde bu para ile nasıl geçinilir bilemiyoruz" dediler. Arkadaşları adına görüşlerini açıklayan adliye çalışanları *"memur maaşlarına zam oldu diye günlerdir yayın yapılıyor. Buna bakkal manav, çarşı, pazar inanıyor. Adliyeciler ayrıca yüzde 75 zam alıyor diye söylüyor. Hakime, savcıya uyguladığı zamlı fiyatı bize de uyguluyor. Bunlar yargı zammı alamayan katip, mübaşir veya odacıdır demiyor."* diye belirttikten sonra Adalet Bakanı Cevdet Menteş'e şöyle seslendiler.

"Adliye camiasının içinden gelen biri olarak size hangi koşullarda çalıştığımızı anlatmaya gerek görmüyoruz. Bu koşulları en iyi bilenlerdensiniz. Ne yazık ki, sıkıntılarımızı bilen ve geçmişte sıkıntılarımıza, sorunlarımızca çözüm arayan sizin Bakanlığınız döneminde de unutulduk. Buna üzüldük ve kırıldık."

Peki, ne istiyorsunuz?. sorumuza verilen yanıt çok kısa oldu.

"Adliyenin ve mahkemenin bir bütün olduğu dikkate alınarak uygulama düzeltilmeli ve bizlere de yüzde 75 yargı tazminatı verilmelidir. Bu mümkündür. Çünkü bugüne kadar eksik veya hatası görülen bir çok uygulamadan dönülmüştür. Böylece sorunlarımızdan bugün için en önemlisine çözüm bulunmuş olur."

İKİ GENEL KURUL

GEÇEN günlerde Ankara'da iki genel kurul yapıldı. Biri Yüksek Öğrenim ve Kredi Yurtlar Kurumu'nun olağan genel kuruluydu; iş programına, bütçeye yönelikti. Öteki Milli Eğitim Vakfı'nındı; kuruluşun yıldönümünde yapılmıştı.

Milli Eğitim Bakanı Sn. Sağlam Vakıf, Gençlik ve Spor Bakanı Sn. Özgül de Yurtkur Genel Kurulu'nda konuştu. Söylenenler eğitimi ve yüksek öğrenimi ilgilendiriyordu.

Sn. Sağlam'ın konuşmasından anlaşıldığına göre Milli Eğitim Bakanlığı Vakfı eğitim harcamalarına destek olacaktı. Buna başlanmıştı bile. Bakanlığın girişine dikilen Başöğretmen anıtının harcamaları vakıf gelirinden yapılmıştı.

Anıt için vakfın akçalı desteğini almanın bilemediğimiz özel bir anlamı mı var? Çünkü bu harcama genel bütçeden de yapılabilirdi.

Öte yandan Yurtkur Genel Kurulu'nda konuşan Gençlik ve Spor

Bakanı Sn. Özgül, öğrencilere ödenen 1500 TL.'lık kreainin yükseltilmeyeceğini, 351 sayılı yasanın değiştirileceğini, yasa değiştiğinde kredi yükseltilmesinin belli ölçütlere bağlanabileceğini belirtti.

Oysaki yürürlükteki yasa kredi yükseltmelerinin belli ölçütlere bağlanmasına engel değildir. Yeter ki krediler yükseltilmek istensin!

Yasa değişikliğine zorunlu nedenler gösterilebilir.

351 sayılı Yasanın kimi zaman çok iyi işleyen yanları da olmuştur.

Değişiklik kurumu, sırasından. belli görevleri yapmakla yükümlü kuruluş biçimine dönüştürecekse, Yurtkur'a kıyılmış olacaktır.

O nedenle bu genel kurulların ikisi de kaygı verdi. •

Her hafta Demokrasiye inananlarla...

HAFTANIN
HABER ÖZETLERİ

20-27 ŞUBAT 1982

İpekçi cinayetine karışan Ağca'nın suç ortağı
MEHMET ŞENER İSVİÇRE'DE YAKALANDI

● Sağ görüşlü sanık cinayet sonrası yakalanmış fakat delil yetersizliğinden serbest bırakılmıştı

● Emniyet Genel Müdürü: Görgülü:" İsviçre, Şener' i Türkiye' ye iade etmek üzere tutukladı"

● Şener, Abdi İpekçi' nin katili Ağca' ya silah temin etmekten aranmaktaydı

Milliyet Gazetesi Başyazarı ve Genel Yayın Yönetmeni Abdi İpekçi'yi öldürmekten sanık Mehmet Ali Ağca'nın suç ortağı Mehmet Şener, sahte pasaport taşımaktan İsviçre'de yakalandı.

Mehmet Şener, Abdi İpekçi cinayetinde katil Mehmet Ali Ağca'yı suça teşvik etmek ve silah sağlamaktan aranmaktaydı. Ancak cinayet sonrası yakalanan ve delil yetersizliğinden serbest bırakılan Şener'in Ağca'ya cinayet sırasında arabayı kullanan Yavuz Çaylan yakalandıktan sonra, Şener'in de suç ortağı olduğu ortaya çıkmıştı. Bunun üzerine 1957 Gölyazı doğumlu Mehmet Şener'in tekrar yakalanması istenmiş fakat bütün aramalara rağmen bulunamamıştı.

Ağca ve Çaylan hakkındaki iddianamede "Mehmet Şener'in Cağaloğlu'ndaki bir çay ocağını işlettiği, sağcı görüşe sahip olduğu, kendi görüşünde olan Mehmet Ali Ağca ve Yavuz Çaylan ile sık sık bu çay ocağında görüştükleri ve İpekçi cinayetini burada planladıkları" belirtilmekteydi.

Emniyet Genel Müdürü Fahri Görgülü, Mehmet Şener hakkında "İsviçre polisi sanık Mehmet Şener'i Türkiye'ye iade etmek üzere tutuklamıştır" dedi.

OLACAK ŞEY Mİ?

Tanker çarptı. Habur çıkış kapısı çöktü

Mardin'in Habur Gümrük Kapısı'na bir petrol tankerinin çarpması sonucunda çöken peronun enkaz kaldırma çalışmaları tamamlandı.

Kazanın, peron inşaatında eksik ve kalitesiz malzeme kullanılmasından meydana geldiğini söyleyen uzmanlar "betona değil kamyon, tank çarpsa böyle tuğla gibi yığılmaz" dediler.

TEKEL MADDELERİNE ZAM YAPILDI

Tekel maddelerine yüzde 10 ile yüzde 40 arasında değişen zam yapıldı.

Yeni gelen zam ile birlikte Samsun, Maltepe 60, Yenice ve Bafra sigaraları da 35 liraya satılacak. İçki fiyatlarında da değişiklik yapan tekel küçük rakıyı, 350, büyük rakıyı 670 liradan satacak.

İŞVERENLER ASGARİ ÜCRETİN ARTTIRILMASINA KARŞI ÇIKTILAR

Türkiye İşverenler Sendikaları Konfederasyonu Genel Sekreteri ve Danışma Meclisi üyesi Rafet İbrahimoğlu mart ayı başında asgari ücretin arttırılması yolunda yapılan girişimlere karşı çıkarak "Asgari ücreti arttırmaya gerek yoktur. Zaten bu ücret geçinmek için değildir" dedi.

"400 LIRALIK PEYNIRI 280 LIRAYA SATIRIZ"

İTO'na bağlı peynir üreticileri belediyenin yer göstermesi halinde peynir fiyatlarının 280 liraya düşebileceğini ve bu fiyattan satabileceklerini söylediler.

CANTÜRK: Et 20 lira ucuzlayacak'

Ticaret Bakanı Kemal Cantürk canlı hayvan kesim fiyatının kiloda 9 liro düşürülmesinden sonra kasaplarda da etin kilosunda 20 liralık bir düşüş olacağını söyledi.

ÖLÜM CEZASI KALDIRILIYOR

Ölüm cezasının kaldırılması hakkında Başbakanlık ve Danışma Meclisi ayrı ayrı tasarı hazırlıyor.

Hazırlanan tasarı kesinleşirse, yurt dışındaki idam mahkumlarını geri almak olanaklı hale gelecek. Türkiye'de böylece öteki Avrupa ülkelerine uymuş olacak.

FESHEDİLEN CHP VE AP'NİN PARTİ BİNALARI YÖK'NA VERİLECEK

Feshedilen partilerin hazineye devredilen mallarının tasfiyesi işlemlerine başlandı. AP ve CHP'nin Genel Merkez binalarının tasfiyesi için görevlendirilen Maliye, Defterdarlık ve Merkez Bankası'ndan gelen memurların mal sayımını tamamladıktan sonra binaların boşaltılacağını ve Yüksek Öğretim Kurulu'nun kullanımına bırakılacağı açıklandı.

BANKER BORÇLARI SON KURUŞUNA KADAR TAHSİL EDİLECEK

Devletin banker kurbanlarını kurtarma operasyonu ikinci aşaması olan kanun hükmündeki Bakanlar Kurulu kararnamesi hükümetçe kabul edilerek imzalandı. Bu karar nameye göre Banker alacaklıları alacaklarını son kuruşuna kadar tahsil edebilecek.

ORG. EVREN BULGARİSTAN'A GİTTİ

Devlet Başkanı Kenan Evren, Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi Başkanı Todor Jivkov'un davetlisi olarak Bulgaristan'a gitti.

Bu arada Devlet Başkanlığı'na da Org. Ersin vekalet edecek.

KISA...KISA..

İRAN DIŞİŞLERİ BAKANI TÜRKMEN'LE GÖRÜŞTÜ

*

VON HASSEL, SİYASİ KOMİSYON'A BİR TÜRKİYE RAPORU DAHA SUNUYOR

*

SASUNYAN FEDERAL MAHKEMEDE YARGILANACAK

*

ERKEN EMEKLİLİK 28 ŞUBAT'TAN İTİBAREN GEÇERLİ OLUYOR

ECEVİT PASAPORT İSTEDİ

Feshedilen CHP'nin eski Genel Başkanı Bülent Ecevit, pasaport almak için Dışişleri Bakanlığına başvurdu.

Ecevit pasaport alabilirse ABD'ye gidecek ve Lake Forest Üniversitesinde davetli olarak konferans verecek

ALACAKLARIMIZ İÇİN LİBYA'DAN HEYET GELİYOR

Türkiye'nin Libya'dan alacakları ile ilgili olarak bir Libya Heyeti Mart ayı başında Ankara'ya gelecek. Ancak, Libya'daki Türk yetkililerinin verdiği bilgilere göre bir Türk heyetinin de Libya'ya gidebileceği ifade ediliyor.

Yazı İşleri Müdürümüz Nahit Duru tahliye oldu

Yazı İşleri Müdürümüz Nahit Duru 25 Şubat 1982 günü saat 15'00' de tahliye edildi.

Duru, 6 Ocak 1982 tarihinde de cezaevine konmuştu.

Tahliye olan Duru'yu ailesi, gazeteci arkadaşları ve dostları cezaevi çıkışında karşıladılar.

YARGI DENETİMİ BU MU?

AHMET ERDOĞDU

Çağdaş demokratik tüze (hukuk) devleti ve düzenin üstünlüğü ilkelerine karşın yeni yayımlanan yönetsel yargı ile ilgili yasalarla, bugün yönetim ve yürütmenin eylem ve işlevleri yoğunluk kazanan bir çoklukla yargı denetiminin dışına çıkarılmışlardır. Yönetsel birçok işlevleri yargı denetiminden kaçırılmış devlet, tüze devleti olamaz. ve tüzenin üstünlüğü ilkesini sağlayamaz.

DANIŞTAY, Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Yasalarla birlikte 2577 sayılı İdari Yargılama Yöntemi Yasası da yayımlandı. Seçimler dışı gelen her yönetim değişikliğinde olduğu gibi bu kez de Danıştay, yıllardan beri belli bir çevrenin yargı denetimi dışında kalmak ve dilediğini serbestçe ve keyfi biçimde yapabilmek amacı için oluşturduğu ortamın çarpıcı etkisi ile birçok yetkileri kısılarak çırmıklandı ve törpülendi. Ülkemiz için uğurlu olmasını dileriz. Ama ortadaki şu gerçeği de vurgulamak gerekir, bugün yürütme gücünün, yönetimin birçok eylem ve işlevleri bu yasalarla açıkça yargı denetimi dışına itilmiştir. Bu 2577 sayılı yasa ile demokratik tüze devletinin gereği olan, tüzenin üstünlüğü ilkesinin zorunlu sonucu bulunan çağdaş yargı denetimi yapılamaz, tüzenin (hukukun) üstünlüğü ilkesi bir göstermelik olur.

YARGI DENETİMİNİN AMACI

Yönetim, kamu işlerinin yürütülmesi sırasında başı boş bırakıldı mı sonuç keyfi işlevlere sorumsuz tutumlara kayar, dönüşür. Dünyada ve ülkemizde bunların örnekleri çoktur. Demokratik tüze devletlerinde yürütmenin, yönetimin tüm eylem ve işlemlerinin tüzeye (hukuka) uygun olması gerekir. Çağdaş tüze devletlerinde yargı denetiminin amacı da yönetimin, yürütmenin tüzeye uygun davranmalarını sağlamaktır. İşte o zaman çağdaş düze devleti vardır ve işte o zaman tüze üstünlüğünden söz edilebilir.

YENİ YASALAR BU DOĞRULTUDA MI?

Ne yazıkki hayır, değil. Yönetimin yayımladığı Anayasa Düzeni Hakkında Yasa'ya göre MGK'nin bildiri ve kararlarında yer alan ve bundan sonrada yer alacak olan bütün hükümlerle 12 Eylül 1980 gününden sonra çıkarılan ve de çıkarılacak olan Bakanlar Kurulu kararlarına, üçlü kararnamelere karşı iptal davası açılamaz, bu tür yönetsel kararların yürütmelerinin durdurulması da istenemez. İşte buralarda görüldüğü gibi yeni yayınlanan İdari Yargılama yöntemi Yasasına göre de yönetimin birçok eylem ve işlevleri de yargısal denetimin dışında bırakılmıştır. En başta Devlet Başkanının doğrudan doğruya yaptığı işlevler yönetsel yargı denetimi dışına çıkarılmıştır. Ayrıca İdari Mahkemeler, yerindelik denetimi yapamazlar, yürütme görevinin yasalarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, yönetsel eylem ve işlem niteliğinde ya da yönetimin taktir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı veremezler.

Bu durumda İdare Mahkemelerinin yetkileri öylesine daraltılmıştır ki, yönetimin tüm işlevleri yetkili yönetmenin taktirine dayalı olması nedeniyle, yargısal denetimin dışına çıkarılmaya uygun bir esnekliğe gömülmüştür. Bu kurallar yönetsel işlevlerin yargısal denetimi değil, buz üstüne yazı yazmaktan da öteye bir şeydir.

Bu yasanın *"Yürütmenin Durdurulması"* başlıklı 27. maddesi de ilgi çekici. Bu madde yürütmenin durdurulması kararının verilmesi gereğini ve kökenini açıklayacak yerde bu tür kararların verilmeyeceği yerleri göstermektedir. Sıkıyönetim veya olağanüstü durumun ilan edildiği yerlerde, bölgelerde görevli olan veya sonradan bu bölgelerde görevlendirilen kamu görevlileri hakkında yapılan yönetsel işlevlerde yürütmenin durdurulmasına karar verilemez. Olağanüstü durumun ilan edildiği bölgelerde Grev ve Lokavt ile toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin ertelenmesi, dernek ve kuruluşlarının kapatılması ve çalışmadan yasaklanması kararlarına ilişkin davalarda da yürütmenin durdurulmasına karar verilemez. Sayın okuyucularımdan sorarım, peki ne kaldı geriye?

AÇIK SONUÇ

Ülkemizde Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin kuruluşu çok iyi ve yerinde olmuştur. Türkiyemizin nüfusu 12 milyon iken Osmanlı İmparatorluğundan aktarılarak gelen ve yüklendiği kamu işlerini Cumhuriyetten sonra da yürüten Danıştay, son yıllarda 45 milyonluk Türkiye'nin yönetsel yargı işlevini tek başına gereğince çevirebilmekten yetersiz duruma düşmüştü. Yönetimin başına geçen kimi iktidarlar, Danıştay'ın ağır yükünden doğan olanaksızlıklar içinde kıvranarak çalışmasını kendileri için bir siyasa konusu ve fırsatı bilerek bu yüksek yargı yerini bir taşlama duvarına çevirmişlerdi. Oysa eksiklik Danıştay'ın değil kendi yönetsel başarısızlıklarında idi.

Onlar beceriksiz olmalarının suçunu Anayasa ve Danıştay'ın üstüne atıvermekte usta olmuşlardı. İşte bu nedenlerden dolayı ülkemizde bu yeni İdare Mahkemelerinin kurulmasını yerindelikle vurgulanmak gerekir.

Ne var ki, bu yasalar çağdaş demokratik tüze devleti ve tüzenin üstünlüğü ilkelerine karşın bugün yönetim ve yürütmenin eylem ve işlevleri yoğunluk kazanan bir çoklukla yargısal denetimin dışına çıkarılmışlardır.

Bu olgu 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Yasa'nın başlangıç kesiminde önerilen tüze devleti ve tüzenin üstünlüğü kavramlarıyla sürtüşmekte, çatışmaktadır.

Olmaz böyle şey.

Yeni Anayasa yapılırken Danışma Meclisi üyelerini bu konularda çekingenlik, korku değil, ülkenin genel çıkarlarını düşünerek bu çarpık durumu düzeltecek görevler beklemektedir. Yoksa seçimlerden sonra birkaç yıl geçmeden ülke çalkantılara yeniden girer. Bizden uyarmak!... ●

KAMU YÖNETİMİNDE SON GELİŞMELER VE SİSTEMİN GELECEĞİ

Doç. Dr. METİN KAZANCI

SON günlerde Türk Kamu Yönetiminde sistemin bugününü kadar geleceğini de etkileyebilecek bazı gelişmeler göze çarpıyor. Kamu yönetimi açısından bu değişiklikler hem olumsuz sonuçlar doğuracak hem de ülkenin bilinen sorunlarının çözümünde önemli aksaklıklar yaratacaktır.

Bu gelişmelerden bir tanesi *"res' en emeklilik"* işlemidir. Görünürdeki gerekçelere bakılırsa re'sen emekliliğin amacı memur sayısını azaltmak ve aktif görevi olmayan kamu görevlilerine devletin daha fazla maaş ödemesini önlemektir. Oysa dikkatli izleyicilerin hemen farkettikleri gibi res'en emeklilik geçmiş dönem ya da dönemlerin hesabını kamu görevlilerinden sorma amacına yöneliktir. Çünkü emekliye sevkedilenler arasında halen aktif görevlerde bulunan ve daha uzun yıllar kamu yönetimimize hizmet edebilecek ve sicillerine göre başarılı sayılan kamu görevlileri bulunmaktadır. Yaygın olan kanıya göre bu işlemlerin özünde keyfilik bulunmaktadır. Çünkü işlem objektif kurallara bağlanmış değildir. Günümüzde üst düzey kamu görevlilerinin beğenmediği bir siyasal görüşün savunucusu olma, *"res'en emekliliğe"* sevk için yeterli bir koşul olmuştur. Daha önce var olan siyasal görüş ve düşünceleri silmek istemek aslında yeni bir siyasal görüşü ortaya koymak demektir. Siyasal görüş farklılıkları içinde *"Tarafsızlık"* bizzat bir siyasal görüş biçimidir. Kamu yönetimi içinde gerçekleştirilen bu operasyonu tarafsızlık ilkeleri ile açıklamak mümkün değildir. Çünkü bir siyasal düşünce istemi ancak bir başka siyasal görüş tarafından sahneden indirilebilir. Bu her zaman böyle olmuştur.

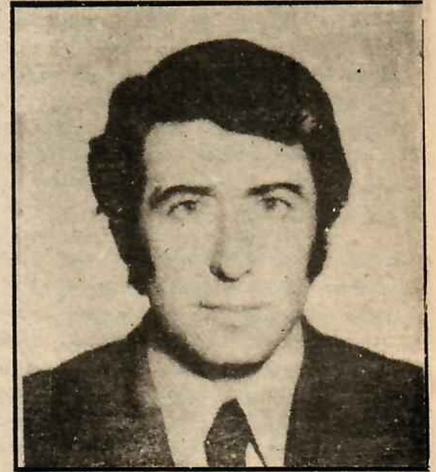
Kanımızca sorun, 1961 Anayasasının özgürlük anlayışı içinde yetişmiş ve düşüncede sınır kabul etmeyen bir kesimin daha yaşlı bir kuşakca saf dışı bırakılmasıdır. Ancak sorunun özünde hem cezalandırma isteği hem de gelecekte bu görevlilerin yönetim içinde daha üst yerlere gelmelerinden korkma yatmaktadır. Ve Türk Kamu yönetimi ilk kez böyle bir toplu operasyonla karşılaşmaktadır.

Kamu yönetiminde gözlenen ikinci operasyon ise yönetimde belirli yerlere gelebilmek için gerekli yaş tabanının yükseltilmiş olmasıdır. Daha önce 3 ve 4. derecelere gelebilmek için yedi, 1 ve 2. derecelere gelebilmek için on yıl hizmet gerekli iken 15 Şubat 1982 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan yasa ile gerekli hizmet süreleri artırılmıştır. Bu yasaya göre artı (+) 500 ek göstergeli 1 ve 2. derecelere gelebilmek için onbeş yıl, 1 ve 2. derecelere gelebilmek için oniki yıl ve 3 ve 4. derecelere gelebilmek için on yıl hizmet gerekmektedir.

Bu değişikliğin açık yorumu yönetimde sorumluluğun ve yetkilerin daha yaşlı kişilere bırakılmak istenmesidir. Bir başka anlatımla yönetim içinde genç kuşaklara bir güvensizlik vardır. İçeriği olmayan ve bekletici özelliği ağır basan bir "zaman" kavramı içinde kişilerin ne yaptığına değil yaşlı ve genç olmalarını ön plana alarak onlara yetki vermek kuşkusuz önemli sakıncaları da beraberinde getirecektir. Burada hemen eklemek gerekir ki, günümüzde büyük ölçüde bel bağlanan ve her türlü sorunun üstüne çıkan *"ihracat seferberliğinin"* kilit noktalarını tutmuş ve bu konuda karar veren kişiler genellikle gençlerdir. Nitekim ülkemizde ihracat firmalarının genel yönetmen ve koordinatörlerinin yaş ortalaması 37'dir. Ayrıca bu kişiler kamu yönetiminden koparak gelen kişilerdir. Özel sektörün çok şeyi emanet ettiği ve yetenekli bulduğu bu eski kamu görevlilerinin yaşdaşlarına şimdi yönetim içinde yetki kapılarının kapatılmakta olmasının gerekçelerini ussal bir biçimde açıklamak olanaksızdır. Kamu yönetiminin etkili ve başarılı bir biçimde işlemesi açısından gelecek hiç de umut verici değildir.

Son düzenlemeler ve gelişmelerle zaten iki yıldır iyice artmış olan yönetimden özel sektöre kaçış olgusu şiddetli bir erozyona dönüşecektir. Toplumda her türlü değişmeyi iyi hesaplayan ve ussal düşünen kişi ya da kurumlar açısından bu durum hiç de sevindirici değildir. Çünkü Kamu yönetiminin bir labaratuvar anlayışı içinde yetiştirdiği üstün yetenekli kişilerin özel kesime kaçması bir süre sonra kamu yönetiminde çok şeyin durması anlamına gelebilir. İçinde bulunduğumuz koşullar içinde kamu yönetimi ile özel kesim tam bir uyum içinde çalışabilirlerse istenilen sonucu elde edebilirler. Oysa bu erozyon sonucu bir süre sonra özel kesim yöneticileri karşılarında sorunlarını anlayamayan kamu görevlileri bulacaklardır. Kamu görevlilerinin düşünsel plandaki eksiklikleri daha sonra özel kesimde etkisini gösterecektir.

Kısacası bu gidişle çok yakın bir gelecekte özel kesimin sorunlarını anlamakta, değerlendirmekte güçlük çeken, özel kesimle formalite ve yönetsel düzenlemeler konusunda etkileşmek durumunda olan kamu yönetimi, kendisine verilecek görevleri yapamayacak kadar yanlış yönlendirilmiş, kendini yönetemeyecek kadar eski ve olayları anlayamayan bir bürokrat kesimin denetimine girecektir.

DOÇ. METİN KAZANCI

Yönetimde personel sayısını azaltmak sistemin çekiciliğini azaltmak değildir. Çünkü çekiciliğin azalması hem sistemden kopmalara hem de sistemi besleyen kaynakların korumasına yol açar. Bu işlemlere üstü örtülü de olsa siyasal bir gerekçe getiriliyorsa bunu açıkça söyleyip işlemlere ad koymakta geniş kesimlerin, yığınların yararı vardır.

Tutuklamanın hukuki yorumu ve uygulama

Yargılamalar sırasında tutuklama, mahkumiyet, salıverme ve aklama kararları yoğun şekilde tartışılmaktadır. Tutuklamanın hukuki yorumu ve uygulama konusunda AİTİA öğretim üyelerinden Doç. Dr. Hasan Bıyıklı'nın görüşlerini aldık.

ARAYIŞ— Sayın Bıyıklı, halk arasında tutuklama ile mahkumiyet kararı veya salıverme ile aklama kararları, genellikle birbirine karıştırılmaktadır. Tutuklamanın ne anlama geldiğini, ne demek olduğunu açıklar mısınız?

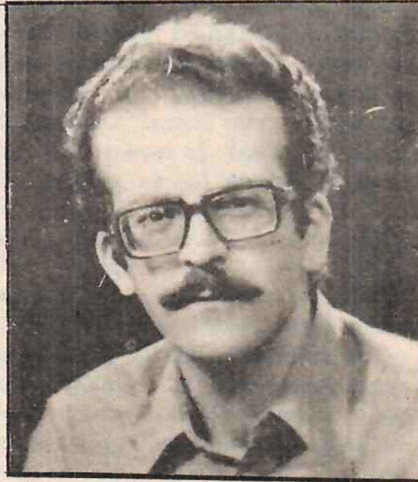
BIYIKLI— Korkarım yalnız halk değil, adalet hizmeti gören kişilerin büyük bir çoğunluğu da tutuklama ile mahkumiyet arasındaki farkı unutmuş görünüyor. Tutuklama, suç işlediği iddia olunan ve bu konuda kuvvetli kanıtlar bulunan bir kimsenin, başka suçlar işlemesi, kaçması, kanıtları yok etmesi veya saptırması olasılığının bulunduğu hallerde uygulanan ve suçlanan kişinin özgürlüğünün geçici olarak ortadan kaldırılması ile sonuçlanan bir yargılama önlemidir.

Tutuklama bu özelliği nedeniyle mahkumiyet kararından ayrılır. Mahkumiyet kararı yargılanan kişinin kendisine yüklenen suçu işlediğini saptar ve uygulanacak ceza yaptırımını belirler. Oysa, tutuklama kararı, mahkumiyet kararı gibi adli makamlar tarafından verilmekle birlikte, kesin yargı niteliğini taşımaz, failin suç işlemiş olduğunu göstermez. Böyle olunca, hakkında tutuklama kararı verilen kişinin yargılama sırasında serbest bırakılması, aklandığı anlamına gelmez. Serbest bırakılan kişi yine yargılanacak, kanıt durumuna ve mahkemenin vardığı inanca göre mahkum edilecek veya aklanacaktır.

ARAYIŞ— Tutuklamanın yaygın bir biçimde uygulanan bir önlem olduğu, cezaevlerinde bulunan tutukluların sayıca bir hayli kabarık bulunduğu biliniyor. Sizce, bunun sakıncaları var mıdır, varsa nelerdir?

BIYIKLI— Tutuklama, yukarıda açıkladığımız gibi, hakkında kesin bir yargı kararı bulunmayan kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılması demektir. Bu nedenle tutuklama önemi, kişi hak ve özgürlükleri yönünden son derece ağır sonuçlar doğuran, ancak zorunlu olan hallerde başvurulması gereken bir önlemdir. Hakkında tutuklama kararı verilmiş ve uzun süre tutuklu kalmış bir kimsenin yargılama sonunda aklanması veya tutuklu kaldığı süreden daha az bir cezaya çarptırılması olanaklıdır.

Tutuklama, bundan başka, tutuklanan kişilerin savunma olanaklarını da önemli ölçüde kısıtlamaktadır. Tutuklu bulunan kişi, psikolojik açıdan, serbest olarak yargılanan kişiye nazaran kendini savunma konusunda daha az avantajlı durumda bulunmaktadır. Öte yandan, tutuklu olan sanık suçsuzluğunu gösterecek kanıtları bulmak ve değerlendirmek olanağından

da yoksun bırakılmaktadır. Ülkemizde uygulanan infaz sistemi ve cezaevlerinin bilinen durumu, tutukluların yargılandıkları mahkemeden uzaktaki bir cezaevinde barındırılmaları sonucunu doğurmaktadır. Bu yüzden, çoğu zaman tutuklu sanıklar duruşmalara getirilememekte, savunma hakkı kısıtlandığı gibi, mahkemelerin çabuk ve emin kararlar vermesi de engellenmektedir.

Bunlara ek olarak, tutuklamanın, "sanık hakkında kesin hüküm verilinceye kadar masum sayılmasını" amir hukuk kuralına aykırı olduğunu söylemek gerekir. Hakkında tutuklama kararı verilmiş olan sanık, kolluk görevlilerinin gözetiminde yargıç önüne çıkmakta, yargıç ister istemez bu durumdan etkilenerek karşısına getirilen kişinin suçlu olduğu kanısına kapılabilmektedir.

Cezaevlerimizin yetersiz olması yüzünden tutuklularla hükümlülerin ayrı yerlerde barındırılması gereğine uyulmaması, çoğu kez, temiz ve masum olan tutukluların, buradan suçluluğa eğilimli kişiler olarak çıkmalarına neden olmaktadır. Tabii, tutuklamanın tutuklanan kişinin aile ve iş çevresinde yarattığı tahribatı da küçümsememek gerekir.

ARAYIŞ— Sizce tutuklama hangi açılardan amaç dışı kullanılamtadır?

BIYIKLI— Bugün Avrupa ülkelerinde bile, tutuklamanın amaç dışı ve yaygın bir biçimde kullanıldığından, tutuklama sürelerinin gereksiz yere uzatıldığından yakınılmaktadır. Her şeyden önce, gerekli olmayan hallerde bile tutuklama kararları verilmektedir. Tutuklama nedenlerini sınırlı bir biçimde sayan yasa maddesinin yorumlanması ve uygulanmasında yargıçlar, takdir yetkilerini, tutuklamanın geçici ve istisnai bir önlem olma niteliğine aykırı olarak çok geniş kullanmaktadırlar. Öte yandan, tutuklama süresi çok uzun olmaktadır. Oysa, tutuklama nedeni ortadan kalkınca, tutukluluk haline son verilmesi gerekir. Yargılamanın çok uzun sürdüğü, bilinen nedenlerle ceza adaletinin çok geç gerçekleştirildiği ülkemizde, tutukluluk süresinin uzaması telafisi zor zararlar yaratabilmektedir. Bu nedenle, gereksiz yere tutuklama kararı verilmesinin önlenmesi ile yetinilmemeli, aynı zamanda tutuklama süresinin kısaltılması için gayret gösterilmelidir.

ARAYIŞ— Birinci sorumuzu yanıtlarken, "Korkarım ki yalnız halk değil, adalet hizmeti görenlerin büyük bir çoğunluğu da tutuklama ile mahkumiyet kararı arasındaki farkı unutmuş görünüyor" dedeniz. Eski bir uygulamacı ve uygulamadan kopmamış bir öğretim üyesi olarak, tutuklamanın bu denli yaygın uygulanan bir önlem olmasının nedenlerini açıklar mısınız?

BIYIKLI— Tutuklamanın amaç dışı ve yaygın olarak uygulanmasının nedenleri ve tutuklama süresinin uzamasına yol açan etmenlerin saptanması için bilimsel araştırmaların yapılmasına gerek vardır. Ancak ben burada edindiğim izlenimleri değerlendirerek bir kaç neden üzerinde durabilirim.

Kanımca, adli makamların gereğinden fazla tutuklama kararı verme- →

leri nedenlerinin başında, kolluk kuvvetlerinin yeterince güçlü olmaması gelmektedir. Aranan kişilerin aylarca, hattâ yıllarca bulunamadığı ve mahkeme huzuruna çıkarılamadığı bilinmektedir. Böyle olunca, yargıçlarda, bir defa ele geçirilen sanığın tüm yargılama boyunca veya hiç olmassa belli bir süre için el altında bulundurulması eğilimleri artmaktadır. Suçlanan kişinin özgürlüğü ile yargılamanın selameti arasında, ikinci lehine yapılan tercih, gereksiz tutuklama kararları verilmesine ve tutuklama süresinin uzaması sonucunu doğurmaktadır.

Öte yandan, adaletin tam ve zamanında gerçekleşebileceğinden kuşku duyulmaktadır. İşin fenası, yargılama yapanlar da bu kuşkuyu duymaya başlamışlardır. Yargılama görevini yerine getirenlerde, adaletin tam ve zamanında gerçekleştirilebileceğine olan inancın sarsılması, onları tutuklamayı bir "peşin ceza" gibi kullanmaya itmektedir. Kanıt durumuna göre suçlu görünen veya sanığın suçlu olduğu izlenimine kapılan yargıç, ileride sanığın aklanmasına karar verilebileceği düşünce ve kaygusuyla onu tutuklamak, böylece gerçekleşmeyeceğine veya geç gerçekleşeceğine inandığı adaleti "tutuklama" yoluyla gerçekleştirme yolunu seçebilmektedir.

Özellikle bu saikin etkisiyle tutuklama kararları verilmesi, tutuklama—ceza mahkumiyeti ile özleştirmekte ve bu açıdan son derece tehlikeli bir alışkanlığın yerleşmesine yol açmaktadır. Gerçekten, suçlu olsa bile bir kimsenin suçu yargı kararı ile kesin olarak saptanmadan cezalandırılması adalet duygularını rencide eder.

ARAYIŞ— Peki sayın Bıyıklı, zorunlu ve o ölçüde sakıncalı olduğunu açıkladığınız bu önlemin yaygın ve amaç dışı kullanılmasını önlemek için neler yapılmalıdır?

BIYIKLI— Bu konuda, yasal düzenlemelerin büyük bir yarar sağlayacağı inancında değilim. Bunu söylerken, tutukluluk sürelerinin kısaltılması, tutuklama önleminin yaygın biçimde ve gereksiz yere uygulanmasının önlenmesi için yasalarımızda değişiklik yapılması, tutuklama kararlarının denetimi konusunda yeni esaslar getirilmesine karşı olduğumu söylemediğim açık. Ben, yasal düzenlemeler yanında, tutuklamanın yaygın biçimde uygulanmasına yol açan nedenlerin ortadan kaldırılması için çalışılması gerektiğine inanmaktayım. Doğal olarak, her şeyden önce bu nedenlerin bilimsel yöntemlerle ve büyük bir açık kalplilikle saptanması zorunludur. Aksi takdirde, aksaklığın doğru bir biçimde teşhis edilmesi ve doğru çözüm yolları bulunması olanağı yitirilmiş olacaktır.

Bunlara ek olarak, hizmet içi eğitim yoluyla yargıçlık görevini yapanlarla, ileride bu mesleğe girecek olanlara eğitim yoluyla, tutuklamanın kişi hak ve özgürlükleri ve adalet açısından ne denli tehlikeli ve sakıncalar taşıyan bir önlem olduğunun hatırlatılması da faydalı olacaktır sanıyorum. ●

ÖLÜM CEZASI: NEYİN ÇÖZÜMÜ

ZEYNEP ARUOBA

İNSAN Hakları konusunda, bugün geçerliliğini koruyan birçok bildirgenin, anayasanın temel dayanağı, İngiliz filozofu John Locke'un görüşleridir. *Doğa durumu* ile toplum yaşamı arasındaki temel farklara değinen Locke'un bir eşitlik ve özgürlük durumu olarak adlandırdığı *doğa durumunda* en önemli sakınca, herkesin kendi hakkını koruma adına, kendi kendisinin yargıcı olmasıdır. *Doğa durumu*, göze göz-dişe diş ilkesinin, hukuktaki adıyla *talio ilkesinin* yürürlükte olduğu bir durumdur. Kendisine şu ya da bu biçimde haksızlık edilen, öcünü, ona haksızlık edenden ya da haksızlık edenin bir yakınından alma hakkına sahiptir. Locke'a göre, insanların toplum yaşamını seçmelerinin temelinde, yargıçlıktan kurtulma istemleri vardır, çünkü insanın taraf olduğu sürece tarafsız olabilmesi, yapısına oldukça aykırı bir durumdur. O halde, herkesin ortak istemiyle kendi adlarına haklarının kullanılma yetkisini devrettiği kişi-kişiler-kurullar, yargıçlık görevini yüklendiğinde, temelde uymayı kabul ettikleri ilke, tarafsızlık olmalıdır. Tarafsız olmanın koşulu ise, koruyuculuk göreviyle yükümlü olmanın bilincini taşımaktır.

Devletin, kişileri koruma ödevi çok önemlidir, çünkü devlet işin içine girdiğinde, devlet yargıçlık yaptığında, devlet ceza verdiğinde, kişinin kendini koruma güdüsünden kaynaklanan dişe - diş göze göz ilkesinin uygulanması ortadan kalkar; kişinin, onu cezalandırandan öç alması durumu ortadan kalkar. İşte bu, devlete çok ağır bir ödev yükler. Devlet kişilerin işlediği suçun aynısını işleyemez; işlediği anda, engellemeye çalıştığı adaletsizliği yapmış, korumaya çalıştığı insan haklarını çiğnemiş olur.

Temel İnsan Haklarının en önde geleni, yaşam hakkıdır. Diğer bütün haklar, ancak yaşamakla elde edilebilecek haklardır. Yaşam hakkı, ister yasal biçimde, ister yasal olmayan biçimde, elinden alınan kişinin, her türlü hakkı elinden alınmış olur. En temel ödevi, kişileri korumak olan devlet kurumunun, kişilerin yaşam hakkını ellerinden alması, kendi yapısıyla, işleviyle, ilkeleriyle çelişkiye düşmesidir. Devlet, dişe diş - göze göz ilkesini uyguladığında (bu tür uygulamaların önüne geçmeyi ilke edinmişken), kişilere birbirlerine karşı aynı ilkeyi uygulama hakkını vermesinin yanında, bir kuruma karşı bu ilkenin uygulanması söz konusu olmadığından, hak koruyuculuğu yerine haksızlık yapmış olur.

Çeşitli belgeler, ölüm cezasının bir cezadan beklenen çözümler vermediğinin kanıtlarını göstermiştir. Cezaya çarptırılan kişi, ceza yerine geldikten sonra yaşamadığına göre, cezanın sonuçlarını bilemez, acı çekemez, ders alamaz, tövbe edemez. Çektiği tek acı, olsa olsa, ceza gününü beklemenin acısıdır.

Yine, çeşitli araştırmalar, ölüm cezasının, cezaya çarptırılan kişiyi bu şekilde dışarda bırakması yanında, başkaları için de hiçbir zaman caydırıcı olmadığını göstermiştir. Caydırıcı olmuş olsaydı, tarih boyunca yapılan uygulamaların, insanların en sonunda suç işlememeyi öğrenmeleriyle bir son bulması gerekirdi, oysa bu böyle olmamıştır.

Ölüm cezasının en uç durumları, ceza işlevinin ötesinde, bir yıldırma aracı olarak kullanılmasıyla ortaya çıkar. Farklı görüşleri, *aykırı* düşünceleri etkisiz kılmanın yolu, o düşünceleri, görüşleri taşıyanları yok etmekte görüldüğünde, ölüm cezasının işlevi, artık ondan beklenen ders verme, cezalandırma işlevlerini aşar., hem de beklenen işlevini yerine getiremez hale gelir.

→

Tarihteki örnekler, düşüncelerin tek tek kişilere bağımlı olmadan iletişime girdiğini göstermiştir.

Düşünceler, şimdiye dek, sahiplerinin yok edilmesiyle etkisiz kılınamadığına göre, insanları öldürmenin de öldürülenler için bir ceza olmadığı görüldüğüne göre, tarih, ölüm cezasının, anında tanık olana bile ders olmadığını gösterdiğine göre, neden *en onur kırıcı, insanı küçültücü, en gaddar, en insanlık dışı* gibi niteliklere sahip bir cezada, ölüm cezasında, çözüm aransın, adalet uğruna adaletsizlik seçilsin? ●

İDAM CEZASI KARŞISINDA VİCDAN MUHASEBESİ

İDAM cezaları hukukun en çok tartışılan konularından birisi. İki yüz yıldan fazla bir zamandan beri Batı toplumlarını ilgilendiriyor. İdama karşı olanların bundan iki yüz yıl öncesi cılız çıkan sesleri şimdi oldukça güçlendi.

İnsanoğlunun yaşamının devlet tarafından elinden alınmasına karşı mücadele edenler en son başarılarını geçtiğimiz aylarda Fransa'da kazandılar. Fransa'da sosyalist hükümetin ilk köklü kararlarından birisi idam cezasını kaldırmak oldu. Böylece, Doktor Giyotin'in buluşu cezalandırma anlayışında bir dönemin tanığı olarak müzelere kaldırıldı.

İdam cezası ile ilgili tartışmalar Türkiye'de ilginç bir aşamaya geldi. Geçtiğimiz günlerde gerek Danışma Meclisinde gerek hükümette bu konuyla ilgili olarak hazırlanmaya başladığı öğrenilen yasa değişikliği gerek hukuk açısından gerek toplumsal açıdan büyük bazı soruları da beraberinde getirdi.

Yurt dışına kaçan teröristlerin yurda getirilebilmesi için, bunlar hakkında verilen idam cezalarının uygulanmayacağı yolundaki bir tasarının hazırlandığı verilen haberler arasındaydı. Ancak bütün bu hazırlıklara karşın bir yandan yurt dışına kaçmayanlar için bunun doğuracağı adaletsizlik nedeniyle bir yandan da Federal Almanya'nın bu kişilerin iadeleri için başka bazı koşullar ileri sürmesiyle o tasarıdan vazgeçildi. Bunun hemen ardından Türkiye'de verilecek idam cezalarının ölünceye kadar hapse dönüştürülmesi için başka bir yasa değişikliğinin hazırlandığı belirtildi.

İdam cezalarının kaldırılması ülkemizde de birçok kişinin eskiden beri savunduğu bir konudur. Özellikle 1961 Anayasasının sağladığı tartışma ortamı ve Türk toplumunun Batılı demokratik ülkelere doğru açılmasıyla birlikte idam cezasına karşı yaygın bir kamuoyu oluştu. Nitekim, idam cezasının kaldırılması CHP'nin 1976 sonunda kabul edilen yeni programına da girmişti.

Bu gelişmenin sonucu da ortadadır. 1972 yılından bu yana Türkiye'de mahkemelerin bazı idam cezaları vermelerine karşın, kararlar meclislerde kaldı ve infaz edilmedi. Hatta Avrupa Konseyi çerçevesinde Türkiye, idam cezasının pratik olarak kaldırıldığı ülkeler arasında sayılıyordu.

12 Eylül'le birlikte idam cezaları yeniden gündeme geldi. Terör olaylarına karışmış birçok kişi için verilen idam cezalarının bir kısmı infaz edildi, bir kısmı ise onaylanmak üzere Danışma Meclisi dosyalarında bekliyor.

Olağanüstü bir dönemde geçen Türkiye'de idam cezalarının kaldırılması yolunda bazı hazırlıkların bulunması birçok bakımdan önemli bir gelişmedir kuşkusuz. Herşeyden önce giderek kapalı bir toplum olma eğiliminin arttığı bir dönemde, Batılı açık toplumların bazı ölçütlerinin tartışma konusu olması bile anlamlıdır. ve Türk toplumunun bu ölçütlerden kolay kolay uzak düşemeyeceğini göstermektedir.

Pratik olarak artık idam cezalarını unutmaya başlayan toplumumuz yeniden bu olguyla karşılaşınca, belli bir sıkıntı çekmekte, birçok insan vicdani bir muhasebeye girmektedir. Öyle ki birçok önemli yetkiyi elinde bulunduran ve bundan vazgeçme eğilimini henüz göstermeyen Milli Güvenlik Konseyi bile idam cezalarının onaylanması işini Danışma Meclisine bırakmak, en azından onunla paylaşmak istemiştir.

Bu durumun birçok Danışma Meclisi üyesini rahatsız ettiği, aralarından bazılarının idam cezalarının kaldırılması konusunda bir yasa tasarısı hazırladıkları basında yer aldı. Ardından, hükümetin de böyle bir yasa tasarısı hazırlığına giriştiği duyuldu. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bütün bu gelişmeler, içinde bulunduğumuz kapalı dönemde bile birçok kişinin o arada MGK üyelerinin de kendilerini Batılı demokratik ülkelerdeki gelişmelerden soyutlayamadıklarını göstermiyor mu?

İnsan yaşamına son verme cezasının kaldırılma düşüncesi çok olumlu bir girişim olmakla birlikte bunun yalnız başına el alınmaması gerekir. Asıl olan, iyice çağdışı kalan böyle bir cezanın hukuk sistemi içindeki bütünlüğü içinde ele alınmasıdır.

Herşeyden önce, yurt dışına kaçan terör suçlularının idam cezalarının uygulanmaması yolundaki bir karar, birçok bakımdan eşitsizlik yaratacağı için sakıncalıdır.

ARAYIŞ Dergisi daha 6.ncı sayısında *"Kaçan Kurtuluyor"* adlı bir yazı yayınlamıştı. Bu yazıda birçok teröristin kolaylıkla yurtdışına kaçtığı ve bunların vatandaşlıktan çıkarılmasıyla durumlarının daha da kolaylaştırıldığı yazılmıştı. İdam cezalarıyla ilgili böyle bir girişim bu kurtuluşu yasallaştırmış olacaktı.

Bu yoldaki bir yasa cinayet işleyip yurtdışına kaçabilen kişiyi ödüllendirirken, dışarı kaçamayan, ya da kaçmayan kişiyi cezalandırmış olacaktı ki, bu da adalet açısından büyük bir eşitsizlik ortaya çıkarırdı.

Dolayısıyla böyle kısmi bir uygulama yerine idam cezasını tamamen kaldıracak bir yasa yargı açısından çok daha olumlu olacaktır. Nitekim şimdi yönetimin o noktaya geldiği anlaşılıyor.

Ancak yalnızca idam cezasının kaldırılması da tek başına bir anlama gelmiyor.

İdam cezasının kaldırılışıyla ortaya çıkacak durum nedir? Cinayet işleyen bir kişi müebbet hapse mahkum edilecek demektir. Bunun uygulanma süresi ise şimdiki yasalara göre 36 yıl olacaktır. Öte yandan cinayet işlememiş, bir kişi de bazı haller 20-25 yıla varan cezalar yiyebilmektedir.

Bu durumda adalet açısından dengesiz bir durumun ortaya çıktığı açıktır. İnsan canını alan bir kişi ile,

→

bir gasp suçunun aynı biçimde cezalandırıldığı bir adaletde eşitlik bulunduğu sölenebilir mi? Dolayısıyla idam cezası ile birlikte öteki cezaların da ele alınıp uygar ülkelerdeki safda uygulamalar yönünde daha yumuşak ve ölçülü bir cezalandırma sistemine doğru gidilmesi gerekir.

Böyle yapıldığı taktirde; Türk Ceza sisteminin Batılı demokratik ülkelere göre çok ağır bulunduğu ve bu nedenle çağa uygun düşmediği yolundaki gerekçeler de çürütülecektir. Adalet Bakanı da dışardan gelen heyetlere, *"siz bakmayın bizim savcılar başta çok ağır cezalar ister"* gibi sıkıntı verici demeçler vermek zorunda kalmaz.

Ölüm cezasının kaldırılması, tüm ceza sisteminin yeniden gözden geçirilerek uygar ülkelere göre ayarlanması, biribirinden ayrılmaz bir bütün olarak ve ivedilikle ele alınmalıdır.

Öte yandan idam cezalarının toplum vicdanını ilgilendiren bir yanı da vardır. İnsanlar, çoğu kez idam cezası ile ilgili kararlarda direkt ilgili kişi olmadıkları zaman, buna belki *evet* diyebilirler. Ancak idamla karşı karşıya kalan insan açısından yapılan vicdan muhasebesine de kulk vermek gerekir. Danışma Meclisi üyeleri, idam dosyaları önlerine geldikçe bu muhasebenin kabaran rakamlarını daha da yakından görmektedirler.

Ünlü Fransız yazarı Albert Camus, 1914 yılında adi bir cinayet suçlusunun idamını seyretmeye giden babasıyla ilgili şu anayı aktarıyor: *"O sabah gördükleri hakkında hiçbir şey söylemedi. Annemin anlattığına göre rüzgar gibi döndü eve, yüzü allak bullak olmuştu. Bir süre yatağın üzerine uzandı ve sonra kusmağa başladı. İdamı maskeleyen büyük formüller ardındaki gerçeği keşfetmişti şimdi. Katilin öldürdüğü çocuklar yerine kafası kesilmek üzere giyotine uzatılan gövdeyi düşünebiliyordu yalnızca."*

Çalıştıkları cezaevlerinde yatan kişilerle igili idam cezalarından dolayı huzursuz olan birçok görevlinin vicdanının altında yatan da Camus'nun babasının yaşadığı bu yalın gerçek değil mi? ●

GİYOTİN ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

ALBERT CAMUS (ÇEV. ORUÇ ARUOBA)

1957 yılında, Arthur Koestler ve Albert Camus tarafından düzenlenen bir sempozyumda, ölüm cezası eleştirilmiştir. Aşağıda, Camus'nün aynı başlıklı yazısının son bölümünden bir seçme sunuyoruz

Uygarlığımız, suç açısından nasıl tanımlanabilir? Yanıt kolay: Son otuz yıldır, devletlerin işlediği suçlar bireylerin işlediklerinden çok daha fazla olmuştur. Burada sözünü ettiğim yalnızca savaşlarda işlenen suçlar değil. Doğrudan doğruya devletlerce öldürülen insanların sayısı, bireylerce öldürülenlerin sayısını fersah fersah aşmış durumda. Olağan ceza yasalarına göre hüküm giyenlerin sayısı azalırken, siyasal nedenlerden hüküm giyenlerin sayısı artıyor. Bunun kanıtı da şu: Her birimiz, ne denli şerefli olursak olalım, bir gün kendimizin ölüm cezasına çarptırılabileceğimizi olanaklı görüyoruz; çünkü kan akmasına en çok neden olanlar, hakkın, mantığın ve tarihin kendi yanlarında olduğunu düşünenler.

Bu yüzden, bugün toplumumuz, kendisini, bireylerden çok devletlere karşı korumak zorunda kalıyor. Belki bir otuz yıl sonra oranlar değişecek. Ama, bugün, öyle değil. Bugün, adalet, yandaşlığa ya da çılgınlığa kapılmış devletler karşısında, bireylerin korunmasını gerektiriyor. Bugün, devletin işlevini görmesini istiyorsak, ilkin onun ölüm cezasını kaldırmasını istemeliyiz.

Kana susamış yasalar kana susamış töreler yerleştirilir, denmiştir. Ama, her toplum, eninde sonunda, öyle bir duruma gelir ki yasalar törelerin kana susamışlığını aşar. Avrupa'nın yarısı bu durumu bilir. Fransa'da, Alman işgali sırasında idam edilenlerin ardından, kurtuluştan sonra idam edilenler geldi, şimdi de onların dostları öc peşi ne düştü. Başka yerlerde de, suç yüklü devletler, suçluluklarını daha da büyük katliamlarla gizlemeğe çalışıyorlar. Kutsal haklar tanınan bir ulus ya da bir sınıf adına insanlar öldürülüyor. Aynı şekilde, kutsal haklar tanınan bir gelecek toplum adına insanlar öldürülüyor. Herşeyi bildiğini düşünenler, herşeyi yapabileceklerini de düşünürler. Mutlak bir inanç talep eden geçici putlar, yorulmaksızın, mutlak cezalar dağıtıyor. Ve umut vericiliklerinden soyulmuş dinler, umutlarından soyulmuş insanları öldürüyorlar.

Yüzyılın ortasına gelmiş Avrupa toplumu, bireyleri devlet tahakkümüne karşı korumadan, nasıl ayakta durabilir? İnsanların idam edilmelerini yasaklamak, toplumun ve devletin mutlak değerler olmadığını ilan etmek, onların, kesin yargılara varmağa ya da geri dönülemez işler yapmağa haklarının olmadığını ilan etmektir. Ölüm cezası olmazsa, Avrupa, yorgun toprakları üzerinde son yirmi yıldır biriken cesetlerin yaydığı hastalıklara karşı daha dayanıklı olabilir. Kıtamızda, bireyler ve uluslar arasındaki korku ve nefretten dolayı, bütün değerler alt - üst olmuş durumda. Düşünce savaşında kullanılan silahlar, yağlı ip ve giyotin. Kendi doğal ve insanca düzenleme hakkını kullanan toplumun yerini, insanların kurban olmasını isteyen baskın ideolojiler alıyor. *"Darağacının verdiği örnek"* denmiştir. *bir adamın öldürülmesi yararlı hale gelince, yaşamının kutsal olmaktan çıkmasıdır.* Görünüşe bakılırsa, gittikçe de daha yararlı hale geliyor insanları öldürmek; bu örneğe uyuluyor; her yere bulaşıyor hastalık. Onunla birlikte de değer tanımazlık. Öyleyse, silkelenip buna bir dur demek zorundayız, ilkelerimizde ve kurumlarımızda bir bilinçlenmeye ulaşarak, bireyin değerinin toplumsal değerlerin üstünde olduğunu ilan etmek zorundayız.

Avrupa'nın hastalığı, hiçbir şeye inanmaması, herşeyi ise bildiğini sanmasıdır. Oysa Avrupa herşeyi bilmekten çok uzak; Belki şu ya da bu suçlunun ömür boyu hapis edilmesini haklı görecek kadar şey biliyoruz. Ama bir insanın bütün geleceğinden yoksun bırakılması gerektiğini haklı görecek kadarını bilmiyoruz. Hepimizin umduğu birleşmiş bir Avrupa'nın kendine koyacağı Anayasanın ilk maddesi, ölüm cezasını bilinçli bir şekilde kaldıran bir madde olmalı. ●

Yargılanan Hicabi anlatıyor:

"Orgeneral Kenan Evren'in ağırlık basmasıyla"

Baki ÖZİLHAN

"MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nın seyrini değiştirmeye çalıştığı gerekçesiyle" yargılanan Hicabi Koçyiğit'e ait ses bandı dinlendi. Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde devam edilen duruşmada dinlenen banttaki sesin kendisine ait olduğunu kabul eden Hicabi çeşitli kişi ve kuruluşlar hakkındaki iddialarını sürdürdü.

Banttaki anlatımında Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren ile ilgili iddialara da yer veren Hicabi Koçyiğit kendini Hayrullah Başyiğit olarak tanıttıktan sonra şunları söyledi. (Band çözümü)

"Asıl adım Hayrullah Başyiğit-tir. Bizim Daire Başkanımız Metin Özgür Toklucu, yine eski 1'nci Şube Komiserlerinden Zeki Kaman

Soru soran - *Nerede kalıyor Zeki Kaman*

Hayrullah Başyiğit - *Jandarma Alay Komutanlığı*

S. Soran - *Zeki Kaman nerede idi..*

H.B.- *Birinci Şube'de*

S. Soran - *Nerede, nerede?*

H.B - Ankara

S. Soran - Ankara 1'nci Şubede Komiser Zeki Kaman, öyle mi?

H.B. *Evet*

S. Soran - *Doğru mudur?*

H.B - Bu *1'nci Şube'de Başkomiserdi. Sonra iktidar değişikliğinden üç ay sonra falan Orgeneral Kenan Evren'in ağırlık basmasıyla Jandarma Alay Komutanlığı'na iadesini istediler. Orada görüştük.*

Karşılıklı soru - yanıt şeklinde devam eden bandın bir başka yerinde ise şunlar anlatılıyor.

Soru soran -Peki, birşey söyledin deminden. Bu siyasi partinin, MHP'nin kapatılmasıyla - gerçi bizim ilgimiz yok ama yani sormak zorunda kalıyoruz. Bunun kapatılmasında şey ne yani?

Hayrullah Başyiğit- Şimdi, Ecevit zamanında girdikleri adamlar, Orgeneral Kenan Evren'in şeyiyle, ayağını basmasıyla bunlar yerlerinde kaldılar. Fakat zamanında yaptıkları işler çok büyük kışkırtıcılıklar (veya suçlar) suçları varmış ki, bu nedenle...

Anlatımında MHP hakkında hazırlanan dosyalardan, tertiplerden söz eden Hicabi konuya ilişkin olarak şöyle devam ediyor;

"ÖLÜMÜNÜN DAVA KONUSU OLMADIĞI"

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde sonuçlanan işkence davasına ilişkin gerekçeli karar açıklandı.

Yasadışı örgüt üyesi olduğu gerekçesiyle gözaltına alınan ve gözaltında iken ölen İbrahim Eski'nin yer gösterilmeye götürüldüğü zaman taraçadan atladığı, ölümüne bu atlamanın neden olduğu açıklandı. İşkence yaptıkları iddiasıyla yargılanan emniyen mensupları da bu nedenle beraat ettiler. Duruşma Yargıcı Atalay Tokat Başkan Binbaşı Agah Gürel ve Yargıç Üye Abdurrahman Ekinci tarafından hazırlanan konuya ilişkin gerekçeli karar taraflara iletildi. Gerekçeli kararda *"8.11.1980 tarihinde yer göstermesi için götürüldüğü bir evde taraçadan atlayarak öldüğü belirtilen sanık İbrahim Eski'nin ölümünün dava konusu olmadığı, davanın konusunun "sanığın vücudundaki sıyrık ve ekimozlar"* olduğu kaydedildi.

Hamdi Akdı, Hasan Alataş, Harun Bozokluoğlu, Muzaffer Altıntaş, Erol Aytekin, Bilal Say, Mustafa Seda, Kenan Avcı, Cafer Çamlı, Kemal Köker ve Halil Kartal adlı polis memurları hakkındaki beraat kararının gerekçesinin son ölümü şöyle: *"Sanıkların İbrahim Eski'ye işkence ettikleri kesinlikle saptanamamamış, savunmalarının aksi de sabit olmamış bulunduğundan, iddianin ve otopsideki bulguların tevlit ettiği şüphe de sanıklar lehine yorumlanmak suretiyle beraatlerine karar verilmiştir."*

'Ülkücüyüz güçlüyüz I

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde görülmekte olan MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nda sanıkların sorgulanmasına devam ediliyor.

MHP hakkında itiraflarda bulunan ve bu açıklamalarını basın mensupları önünde de yineleyen Ömer Tanlak'ın da sorgusu tamamlandı. Bilindiği gibi itirafları kitap halinde de yayınlanan Tanlak yurtdışına kaçmış, 12 Eylül'den sonra ise *"bildiklerimi mahkeme önünde, savcı önünde anlatmak istiyorum"* diyerek yurda dönmüş ve emniyet makamlarına teslim olmuştu.

Kimlik saptanması sırasında *"MHP'nin teröre ittiği gençlerden biri"* olduğunu söyleyen Tanlak, kendisinin katıldığı eylemler ve ülkücü sanıkların gerçekleştirdikleri öldürme, yaralama, kurşunlama, adam dövme ve saldırıları hakkında ayrıntılı açıklamalarda bulundu. Suç işleyen, tabanca yakalatan ülkücü sanıkların MHP milletvekilleri tarafından karakollardan kurtarıldığını da söyleyen Tanlak *"Ülkücü derneklerde herhangi bir eylem olduğu zaman bundan mutlaka genel merkezin haberi olur. Gençlik Kolları Genel Merkezi, Ülkü Ocakları Genel Merkezi, Ankara Ocağı buraların haberi olur ve öyle bir eylemde yani araya milletvekillerinin girip karakoldan adam almak durumu zuhur ettiğinde mutlaka Genel Merkez'e haber verilir"* diye açıklamalarını sürdürdü. Asker Hikmet isimli bir ülkücünün tabanca yakalatmasından sonra kendisini Necati Gültekin'in kurtardığını da ifade eden Tanlak, *"Hergün ölmektense bir kez ölmeyi yeğledim, MHP'den ayrıldım"* dedi.

Çok sayıda sanık ve sanık avukatının sorusunu da yanıtlayan Tanlak, kendisi gibi MHP hakkında itiraflarda bulunan Ali Yurtaslan ile Adnan Özçiftçi'nin de geleceğini ve ifa-

Soru Soran - *Yani şimdi böyle dosya hazırlanacak...*

H.B.- *Dosya hazırlanıyor, hazırlayanlar arasında zaten imzalar taklit edilmiştir, şey yapılmıştır, bu kararlar alınmış, böyle, böyle olacak, öldürecek kişiler de şunlar, şunlardır. Asıl başlar bu arada yakalanmış gibi gösterilecek kamuoyuna yalnız saptanacak, imzalarda. Onun, reddi mümkün olmayacak. Bu arada Genel Başkandan da habersiz yapıyorlar. Türkeş'ten habersiz yapıyorlar bu şeyleri, her ne kadar şey yapmışsa Mehmet Irmak gerekli Erdal Erdem Şenocak gibi kişiler de kaçaklarla uğraşıyor, yerlerine adam bulmakla. İpekçi ile işte böylece Baha Sertkaya, ismindeki kişi öldürülüyor. Recep Öztürk ile birlikte. Recep Öztürk kaçıyor. Recep Öztürk emir veriyor. Mete Beşen sayesinde, Mete Beşen emir veriyor. Böyle böyle olacak ve böylece böyle olmuş oluyor. Aslında bunun hiçbir açıklaması yoktur. Bu raporlar dediğim Cumhuriyet Halk Partisi merkezinde başta CHP'nin Genel Başkanı Ecevit olmak üzere, Altan Öymen, eski İçişleri Bakanlarından Hasan Fehmi Güneş, İrfan Özaydınlı, aynı zamanda bir defa da Ziya Müezzinoğlu'da girdi ama fazla durmadı, yarım saat kadar durdu, belki de on onbeş yirmi dakika kadar durdu.*

Soru Soran - *Bu işleri organize eden başlar kimlerdi?*

Hayrullah Başyiğit -*Dediğim gibi CHP Genel Başkanı Ecevit, Hasan Fehmi Güneş, İrfan Özaydınlı, Altan Öymen, Başkomiser Zeki Kaman eski birinci şube şeylerinden, MİT Daire Başkanı...*

Soru Soran - *İsmi*

H.B. - *Özgün Toklucu. Aynı zamanda tabii biz de burada isek içeri toplantıya almıyorlar. Alay Komutanı Naci Albay, Orgeneral Kenan Evren gibi kişiler. Kenan Evren'i sadece bir gün görmüştüm. Bundan zannederim beşinci ayın 28 veya 29'u olabilir. Belki de 30'u olabilir yani, girdi, bu zamanlarda girdi. Toplantıdan çıktıktan sonra.*

ENSEME TABANCA DAYADILAR

Band dinlendikten sonra anlatımını sürdüren Hicabi Koçyiğit şunları söyledi. *"Benim ÜYD'de sesimi banda aldıkları zaman enseme bir tabanca dayadılar. Hatta bunun bir tabanca olup olmadığını anlamam için elimle de yoklattılar. Onların bana dikte ettirdiği sözleri de söylemiş olabilirim. Birtakım sözleri*

...liki Lastik Cimnastik'

...de vereceğini iddia etti.

Sanık Avukatlarından Şerafettin Yılmaz'ın 22 sorum var demesine üzerine *"siz sorularınızı söyleyin ben not alayım"* diyen duruşma yargıcı soruları tek tek sanık Tanlak'a yöneltti. Tutanaklardan bir bölüm aynen şöyle. Avukat Şerafettin Doğan (Yılmaz) — *Yanlış anlaşıldı, ülkücülüğüm de, Türkçülüğüm de bitti tarzında.*

Duruşma Hakimi — *Efendim, ülkücülük ve türkçülüğüm de bitti düşünceniz ne zaman hasıl oldu?*

Sanık Ömer Tanlak — *Efendim ülkücülük ve türkçülük anlayışı benim anlayışım değildir. Bu tüm ülkü ocaklarındaki insanların anlayışıdır. Hatta bunu slogan şeklinde belirtmişlerdir de. Ülkücüyüz Güçlüyüz laliki lastik cimnastik. Çok komik geliyor ama, artık kendileri bile inanamıyorlardı. Ve bunu gerektiği zaman, Ülkücüyüz, Türkçüyüz Laliki lastik cimnastik diye şey yapıyorlardı. Bunu ben belirtmedim, benim söylediğim birşey değildi bu."* MHP'den 1977 yılından itibaren düşünce olarak koptuğunu, eylem olarak kopamadığını ve bu nedenle yargılandığını vurgulayan Tanlak sorgusunun son bölümünde Türkiye'de işlenen cinayetlerin belli merkezler tarafından planlandığını savundu, güvence verildiği takdirde birçok kişinin cinayetlerle ilgili itiraflarda bulunabileceğini söyledi. Tanlak'ın sorgusunun tamamlanmasından sonra MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nın diğer sanıkları sıra ile sorgulandı. Vaktin geçmesi üzerine duruşmanın erteleneceğini duyuran Duruşma Yargıcı istemleri saptadı.

Başta Ömer Tanlak vekili Avukat Nusret Senem olmak üzere bazı sanık avukatları tahliye isteminde bulundular. Askeri Savcı'nın da tahliye istemine katılması sonucu Ömer Tanlak tahliye edildi. Diğer tahliye istemleri ise tutukluluk sebepleri ortadan kalkmadığı gerekçesiyle reddedildi. •

AÇLIK GREVİ YAPAN SANIKLAR GÖREVLİ MEMURA MUKAVEMETTEN YARGILANIYOR

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde 91 kadın tutuklu yargılanıyor.

Mamak Askeri Tutukevi'nde bulunurken 28 Temmuz 1981'de girişikleri açlık grevi sırasında *"5'ten çok kişi ile birlikte cebir ve şiddet göstererek görevli memura mukavemette bulundukları"* gerekçesiyle haklarında dava açılan kadın tutukluların kimlikleri saptandı.

Suçsuz olduklarını, kimi görevlilere cebir şiddet ve hakarette bulunmak suretiyle mukavemet etmediklerini, kendilerinin tartaklanıp hakarete uğradıklarını iddia eden kadın tutukluların sorgusuna başlandı.

"28 Temmuz 1981 günü biz cezaevindeki yaşam koşullarının iyileştirilmesi için dilekçe ile başvuruda bulunmuştuk. Bizi normal koğuşlarımızdan bu nedenle aldılar. Yatak ve ranza olmayan, koşulları iyi olmayan bir koğuşa götürmeye koyuldular. Biz buraya gidemeyeceğimizi söyledik. Cezaevi Müdürü geldi gitmemiz gerektiğini söyledi" diyen bir kadın sanık sorgusunda şöyle devam etti. *"Gitmememiz üzerine erlere bize saldırması emri verildi. Biz de kendimizi savunmak için bir araya toplanmak zorunda kaldık. Karşı koymadık."*

91 Kadın tutuklu hakkında açılan davanın iddianamesinde ise şu görüşlere yer verilmiş. *"Açlık grevine gitmek istemeyenlerin ayrılması sırasında birbirlerinin kollarına girerek direnmişler. Cezaevi müdürünün uyarılarını dinlememişler. Yöneticilere ağır kelimeler kullanarak hitap etmişler. Bu arada görevli erlere ayakkabılarını çıkarıp topluca saldırıda bulunmuşlar. Tırnaklayarak bazı erlerin yaralanmasına neden olmuşlardır"* Bu nedenlerle görevli memura mukavemetten yargılanan kadın tutukluların sorguları devam ediyor. •

onlar bana söylettiler. Ayrıca bu banda Kayseri'de sesimi verdikten sonra alan kişiler sesimi benzeterek ilave yapmış olabilirler. Benim verdiğim sesin tamamı bir bandı bile doldurmamıştı. Şimdi mahkemenizde bunun iki band olduğunu öğreniyorum. Savcılıkta da enseme tabanca dayadıklarını ve bu şekilde ifademi aldıklarını söylemişimdir. Bu kısmı doğrudur. Kenan Evren lafını bu baskı altında ya söylemiş olabilirim, veya onlar ilave etmiş olabilirler."

Çelişkili ifadeler vermeye devam eden Hicabi Koçyiğit bir duruşma öncesi dinlenen banttaki sesin kendisine ait olduğunu kabul ettikten sonra *"Ben son duruşmadan sonra düşündüm. Kenan Evren hakkında hiç bir söz söylemedim"* dedi ve bilirkişi incelemesi istedi.

"SANIK MHP DAVASI NEDENİYLE KULLANILMAK İSTENEN KİŞİDİR"

Askeri Savcı'nın *"Sanık, MHP Davası sebebiyle kullanılmak istenen bir kişidir"* dediği Koçyiğit *"kendisine kim tarafından avukat tutulduğunu bilmediğini söyledi ve kendisinin avukat tutmak için bir girişimde bulunmadığını"* açıkladı. Bilindiği gibi Hicabi Koçyiğit'in avukatları arasında MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nda idam istemi ile yargılanan Nevzat Köseoğlu ve Cengiz Gökçek de var.

Duruşmanın daha sonraki aşamasında sürekli ifade değiştiren sanığın akli dengesinin saptanmasına karar verildi. Konuya ilişkin olarak görüşlerini açıklayan Askeri Savcı Hakim Yarbay Erkan Başeren şunları söyledi. *"Devletin en önemli organlarından, MİT, emniyet kuvvetleri ile bakanlık ve üst düzeyde devlet memurluğu yapmış sivil ve asker kişiler ve hatta devlet başkanımıza dahi pervasızca dil uzatmaktan çekinmeyen sanığın akıl ve ruh yapısının sağlam olmadığı kuşkusu uyanmıştır. Zira tüm beyanları birbiri ile çelişki içinde olduğu gibi kendi sesinden ve el yazısından doğan beyanları dahi rahatlıkla inkar edebilmekte, bu duruma da makul bir açıklama getirememektedir. Bu nedenlerle sanığın ilgili yasalar gereğince akıl ve ruh yapısının muayene ve müşahade ettirilmek suretiyle tespitini talep ederiz."*

Duruşma Yargıcı Kayahan Özden tarafından yerinde görülen bu istem gereğince Hicabi'nin akli dengesi saptanacak. ●

ECEVİT HAKKINDA DAVA AÇILDI

Feshedilen Cumhuriyet Halk Partisi'nin eski Genel Başkanı Bülent Ecevit hakkında görevli memura hakaretten dava açıldı.

Nevşehir Cumhuriyet Savcılığı'nın hazırladığı 14.1.1982 gün ve 1982/34 sayılı iddianamede CHP İl Başkanı Av. Zeki Tekiner'in cenazesinde çıkan olaylara değinilerek şu iddiaya yer verilmiş.

"Olay günü (18.6.1980) Nevşehir CHP İl Başkanı Av. Zeki Tekiner'in cenaze törenine katılan sanığın Nevşehir'de meydana gelen olaylar akabinde Emniyet Müdürü müşteki ile karşılaştığında, emniyet müdürüne hitaben "Sen nasıl emniyet müdürüsün" diyerek hakarette bulunmuştur."

Olay anında tutulan tutanağı imzalayan diğer emniyet görevlileri, kendilerinin hakaret taşıyan bir ifadeye tanık olmadıklarını açıkladılar. Tutanağı imzalayanlardan Ahmet Kuruçay da şunları söyledi. *"Sanık Emniyet Müdürünü ve Valiyi sordu. Emniyet Müdürü de* "ben emniyet müdürüyüm" *dedi. Bunun üzerine sanık "sen nasıl emniyet müdürüsün" diye cevap verdi. Bilgim bundan ibarettir."*

İddianamesinde *"İddia, şahadet, tüm evrak münderecatı olayın bu şekilde olduğunu teyit eder mahiyettedir."* diyen Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Halit Ulaş, Ecevit'in TCK'nın 266/3 maddesi uyarınca cezalandırılmasını istedi. Konuya ilişkin olarak Ankara Nöbetçi Asliye Ceza Hakimliğine talimat gönderen Nevşehir Asliye Ceza Mahkemesi, Bülent Ecevit'in *"mahkemeye celbedilerek"* iddianamenin kendisine okunmasını, duruşmadan vareste tutulmak istiyorsa savunmasının saptanmasını ve 25.3.1982 gününden önce Nevşehir Asliye Ceza Mahkemesine gönderilmesini istedi.

"VERİLECEK CEZADAN FAZLA BİR SÜRE TUTUKLU KALMIŞTIR"

EMAŞ Davası'nda tutuklu sanık kalmadı. Davanın tek tutuklu sanığı Gazeteci - Yazar İlhami Soysal da tahliye edildi.

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Numaralı Askeri Mahkemesinde görülmekte olan davada Soysal'ı avukatları Gülçin Çaylıgil, Halit Çelenk, Turgut Kazan, Nadir Yalçınkaya, Mehmet Ayşen Gül, Refik Ergün ve Lütfü Güner savundular. Tahliye isteminde bulunan savunma avukatları "bilirkişi *incelemesi yapıldığı için yeni bilirkişi incelemesine karşı olduklarını bunun davayı uzatmaktan başka işe yaramayacağını"* söylediler. Avukatların tahliye istemi şu görüşlerle sürdürüldü.

"Soruşturmaya TCK'nun 169'ncu maddesinden başlandı. Ancak TCK'nun 141'nci maddesinden dava açıldı.

Oysa suç sabit olsa bile eylem, 1402 sayılı yasanın 16'ncı maddesine aykırı davranıştan ileri geçemeyecektir. Tutuklama itibariyle verilecek cezadan fazla bir süreden beri İlhami Soysal tutuklu kalmıştır. Tahliyesini talep ederiz."

Gerek bilirkişi, gerekse tahliye isteminin mahkeme tarafından değerlendirilmesini isteyen Askeri Savcı'nın görüşünden sonra duruşma yargıcı tahliye kararını açıkladı.

Gazeteci - Yazar İlhami Soysal 1,5 yıla yakın bir süredir tutuklu bulunuyordu. ●

Türegün- Heper ve İlter ifade verdiler

Hürriyet Gazetesi Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Erol Türegün, Milliyet Gazetesi Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Doğan Heper ve Tercüman Gazetesi Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Aydoğdu İlter İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığında ifade verdiler.

Hürriyet, Milliyet ve Tercüman Gazetelerinde çıkan bir ölüm ilanı nedeniyle ifadeleri alınan Sorumlu Yazıişleri Müdürlerinin TCK'nun 163'ncü maddesi ile devrim yasaları içinde bazı ünvanların kullanılmamasını düzenleyen 677'nci maddeyi ihlal ettikleri iddia ediliyor.

YALTA: TARİH Mİ, BUGÜN MÜ?

ŞÜKRÜ S. GÜREL

SON aylarda, özellikle Polonya olayları ile ilgili olarak, ABD ve Sovyetler Birliği arasında Avrupa sorunları üzerinde gerginlik yaratan konularla birlikte sık sık anımsanan, anımsatılan bir sözcük oldu *"Yalta"*.

Avrupa sorunları gündemde kaldıkça, dünya basınının dilinden düşürmediği bir sözcük olmayı da herhalde sürdürecek. Bu yüzden *Yalta*'nın *Arayış*'ta açıklanıp, yorumlanmasında yarar var.

Bilindiği gibi, şimdi kısaca *Yalta* diye anılan, 1945 yılı Şubat'ında ABD Başkanı Roosevelt, İngiliz Başbakanı Churchill ve Sovyetler Birliği lideri Stalin arasında bir Kırım kenti olan Yalta'da yapılan toplantı. Toplantıda, bu üç lider, bir yandan savaşın sonunu getirecek stratejik konularda işbirliği sağlamaya çalışırken, bir yandan da artık sonu görünen savaşın bitiminden sonra dünyaya verecekleri yeni biçimi konuşmuşlardır. Bu üç lider, Yalta toplantısından ondört ay önce Tahran'da, Yalta'dan altı ay sonra da Potsdam da yine oturup görüşmüşlerdir. Yalta toplantısı, Tahran toplantısının devamı oldu; Potsdam toplantısı ise Yalta'dan pek de ayrımlı bir sonuç getirmedi. Belki de bunun için, İkinci Dünya Savaşı içinde Nazi Almanya'sına karşı birlikte savaşan bu *üç büyükler*'in doruk toplantıları arasında en sık adı anılan Yalta toplantısı oluyor. Aslında, bugün *Yalta* denilince anlaşılması gereken, İkinci Dünya Savaşı içinde, savaştan yengiyle çıkacakları belli olan devlet önderlerinin yeni dünya düzenini kurmaya yönelik anlaşmaları. *Yalta* böyle anlaşıldığında, unutulmaması gereken bir başka önemli toplantı daha var: 1944 Ekim'inde Churchill ve Stalin'in Moskova'da yaptıkları toplantı.

AVRUPAYI BÖLEN KAĞIT PARÇASI

1944 Ekim'inde Moskova'ya giden Churchill, yola çıkmadan önce ABD Başkanı Roosevelt ve Dışişleri Bakanı Hull'ın önemli bir konuda onayını almış bulunuyordu: Amerikalılar, Churchill'in önerisine evet diyerek, geçici kaydıyla da olsa, Balkanlarda Sovyetler Birliği ile bir *alanlar* anlaşması yapılmasını, yani bu bölgenin Sovyetlerle Batılılar arasında *etki alanlarına bölünmesini* kabul etmişlerdi. Böyle bir konuda *tam yetki*yle Moskova'ya giden Churchill'in anılarından izleyelim gerisini. Anılarında şöyle anlatıyor Stalin'le yaptığı anlaşmayı Churchill:

"İş için zaman uygundu; bunun üzerine, 'Balkanlardaki sorunlarımızı çözelim' dedim. 'Sizin ordularınız Bulgaristan ve Romanya'da. Bizim de bu ülkelerde çıkarlarımız, misyonlarımız ve ajanlarımız var. Küçük yollara sapıp, yan önerilerle işi uzatmayalım. Yalnız Britanya ile İngiltere söz konusu olduğuna göre, siz Romanya'da yüzde doksan, biz de Yunanistan'da yüzde doksan oranında kuvvet bulunursak, Yugoslavya için de yüzde elli -elli desek, ne düşünürsünüz?" Bu sözlerim kendisine çevrilirken, ben de bir kağıt parçasına şunları yazdım: Romanya - Rusya yüzde 90, ötekiler yüzde 10. Yunanistan: İngiltere yüzde 90, Rusya (ABD'nin onayı ile) yüzde 10. Yugoslavya: yüzde 50 - yüzde 50. Macaristan: yüzde 50 - yüzde 50. Bulgaristan: Rusya yüzde 75, ötekiler yüzde 25.

"Kağıdı Stalin'e doğru sürdüm. O da bu sırada sözlerimin çevirisini dinlemişti. Çok kısa bir bekleme oldu. Sonra mavi kalemini alıp kağıdın üzerine büyükçe bir işaret çiziktirdi ve kağıdı bize geri gönderdi. Her şey, oturmak için geçecek kadar kısa bir süre içinde olup bitmişti.

Elbette, görüşümüzü uzun uzun ve kuşkuyla hazırlamıştık ve heman savaş dönemi anlaşmalarının pazarlığını yapıyorduk. Her iki yanda daha büyük sorunları yavaş kazanıldıktan sonraki toplantıda, bir barış masası başında görüşmeyi umuyordu.

Bundan sonra uzun süren bir sessizlik oldu. Kalemle işaretlenen kağıt masanın orta yerinde duruyordu. Ardından ben, 'bu anlaşmayla milyonlarca insanın kaderini çizmiş oluyoruz; bu, biraz onlarla alay etmek olmaz mı acaba? İsterseniz atıp yakalım kağıdı,' dedim. 'Hayır, saklayın' dedi.Stalin."

Moskova'daki bu görüşme bir *kağıt parçası* ile tamamlanan anlaşma konusunda Churchill'in anlattıklarına eklenebilecek pek bir şey yok. Yalnızca şunları kaydetmek gerekir: Churchill, milyonlarca insanın kaderini belirleyen bir anlaşmayı yapıvermekten biraz *utandığını* belli etmiştir.

Stalin ise, Macaristan dışında bu anlaşmaya sonuna kadar uymuştur. Yoksa, Yugoslavya ile sorunlar çıkartması, sonunda da, kendisinden uzaklaştırması ve Yunanistan'daki iç savaşa dolaylı ya da dolaysız müdaheleden

alabildiğine kaçınması neyle izah edilebilir?

Moskova görüşmesi nasıl yorumlanırsa yorumlansın, şu gerçek gözardı edilemez: Moskova'da 1944 yılının Ekim ayında Churchill ile Stalin savaştan sonra dünyanın iki bloka bölünmesine doğru ilk adımı atmışlardır. Bundan sonraki adımlar ise, Yalta'da ve Potsdam'da atılacak ve 1945 ertesi dünyasını biçimleyen bu adımların tümü birden, otuzyedi yıl sonra bugün, *Yalta* sözcüğüyle anılacaktır.

YALTA'DAKİ DÜZENLEME

Yanlarına Dışişleri Bakanları, Genelkurmay Başkanlarını da alan *üç büyükler*, Roosevelt, Churchill ve Stalin, 4-11 Şubat 1945'de Yalta'da biraraya geldiklerinde, bir yandan savaşın sonunu getirecek askeri önlemleri, bir yandan da savaş ertesinde nasıl bir dünya kuracaklarını düşünüyorlardı. Yalta toplantısı sonunda üç lider bu iki konuda temel bir anlaşmaya vardılar.

Yalta'da, savaşın sonunda Almanya'nın ABD, İngiltere, Fransa ve Sovyetler Birliği'ne ayrılacak işgal bölgelerine bölünmesi ve yenik düşeceği kestirilen bu devlete savaş tazminatı yüklenmesi kararlaştırılıyordu.

Yalta'da Polonya konusunda da karar verildi. Roosevelt ve Churchill, Polonya'nın doğusundan bir kısım toprağın Sovyetler'e bırakılmasını, buna karşılık Polonya'ya da Almanya'nın doğusundan toprak verilmesini kabul ettiler. Bu iki Batılı lider, Polonya'nın Sovyet etki alanı olmasını kabul etmiş olacaklar ki, daha sonra Londra'daki *sürgündeki Polonya hükümeti*ni tanımaktan vazgeçip, Varşova'daki geçici hükümeti tanıdılar.

Yalta'da, ayrıca, Balkanlardan, Mançurya'ya kadar birçok bölgeye ilişkin konular görüşüldü. Balkanlara 1944 Ekim'indeki Stalin - Churchill görüşmesinden değişik bir biçim verilmedi. Mançurya'da ise Sovyetler'e bir etki alanı bırkıldı. Bu kadar çok ulusun geleceğini ilgilendiren Yalta görüşmelerinin tüm sonuçları hemen açıklanmadı. Milyonlarca insanın kaderini bir görüşme masasına getirmiş bulunmalarının pek de *hoş* olmayacağını düşünmüş olmalılar ki, *üç büyükler* Yalta kararlarının tümünü ancak 1947'de açıkladılar. Bu açıklama da, dünyanın artık kesin bir biçimde iki bloka ayrıldığı ve soğuk savaşın doruklarına tırmanmaya başladığı günlerde oldu. Böylece, Yalta kararları değil, bu kararlara uyulup uyulmadığı söz konusu edilmeye başlandı.

Yalta görüşmesinin sonunda yapılan açıklamada ise, değinilen en önemli konu, savaştan sonra kurulacak yeni uluslararası örgütle, Birleşmiş Milletler'le ilgiliydi. Yalta'da, kurulacak yeni uluslararası örgütün yapısı, işleyişinin ana hatları saptanmıştı. Asıl önemli, siyasal kararların verileceği Güvenlik Meclisi'ne ABD, Sovyetler Birliği, İngiltere, Fransa ve Çin sürekli üye olarak katılacaklar ve bu devletlerin katılmadıkları kararlar alanımayacktı. Yani, bu beş devletin *veto* hakkı bulunacaktı. Açıklamaya göre Almanya'ya karşı savaşan veya yakın gelecekte savaş ilan eden devletler. San Fransisco'da toplanacak bir konferansa katılacak ve Birleşmiş Milletler örgütü kurulacaktı. Oysa, aslında neredeyse herşey Yalta'da saptanmış bulunuyordu.

YALTA YÜRÜRLÜKTE Mİ?

Uluslararası gerçekler, iki büyük devlet arasındaki "dehşet dengesi" Avrupa'nın sürdürdüğü bölünmüşlüğü, bugün *Yalta*'yı yaşatmaktadır. Bir yanda ABD, öte yanda da Sovyetler Birliği, birbirlerini ve dünyayı birkaç kez yokedecek nükleer güce sahipken; Avrupa iki yandan örülmüş, kalın ve yüksek bir ideolojik duvarla ikiye bölünmüş durumdayken, *Yalta*'nın bugün yürürlükte olmadığını söylemek saflık olur. Ama, *Yalta*'nın, yani İkinci Dünya Savaşı ertesinin "düzenleme"lerinin doğru ve haklı olduğunu söylemek, dünyanın ve Avrupa'nın bölünmüşlüğünü savunmak ayrıdır, bunların bir *gerçek* olduğunu saptamak ayrı.

Yalta bugün yürürlüktedir ama, elbette tarih olacaktır. Bugün Bağlantısız ülkelerin uluslararası alanda, Birleşmiş Milletler'de sesini duyurabilmesi, iki blok içinde yer alan devletlerin giderek uluslarının çıkarlarını bloklarının çıkarlarından önemli görmeye böyle davranmaya başlamaları ve en önemlisi, ulusların, kitlelerin tüm zamanları aşan bir ölçüde barışa ve özgürlüğe sahip çıkmaya başlamaları da, bunu göstermektedir. Zaten tarihi yapan insanlar değil midir? *Yalta* bir gün tarih olacaksa, bu ancak insanlığın özgürlük ve barış özleminin tüm *duvar*ları eritmesiyle gerçekleşecektir. •

İFSAK 3. ULUSAL KISA FİLM YARIŞMASI SONUÇLANDI

İstanbul Fotoğraf ve Sinema Amatörleri Derneği'nin (İFSAK) düzenlediği 3. Ulusal Kısa Film Yarışması'nın sonuçları belli oldu. Yıldız Cıbıroğlu, Nejat Demirel (İFSAK adına) Ömer Kavur (İstanbul dışında bulunan Atıf Yılmaz'ın yerine) ve Oğuz Makal'dan oluşan seçici kurulun 10 Şubat 1982 günü DGSA Sinema - TV Enstitüsünde yaptığı değerlendirme sonuları şöyle:

İFSAK ÖDÜLÜ: (Büyük Ödül — *"Yalnızlık"* 16 mm. (Muammer Özer)

FİLMA BAŞARI ÖDÜLÜ ve YAZKO ÖDÜLÜ — *"Kurtalan Ekspres"* 8 mm. (İsmail GÜNEŞ)

FİLMA BAŞARI ÖDÜLÜ — *"Bocmerang"* 16 mm. (Aydın EREL)

YAZKO ÖDÜLÜ — *"Babalar ve Oğullar"* 8 mm. (Engin İNAL — Haydar KARABEY) Ege Ün. Güz. San. Fak. Sinema - TV Böl. ÖZEL ÖDÜLÜ *"Kaydırak"* 8 mm. (Fuat KORAY) •

ANKARA'DAKİ SERGİLER

TURKUVAZ: Niyazi TOPTOPRAK'ın resim sergisi 26. Şubat. 1982 tarihinde 11. Mart. 1982 tarihine kadar izlenebilir.

TAKI: Mümtaz YENER'in retrospektif resim sergisi 3. Mart. 1982 tarihinden 30. Mart. 1982 tarihine kadar izlenebilir.

VAKKO: Gazi Eğitim'de öğretim görevlisi olan Subutay ÖZER'in resim sergisi 3. Mart. 1982 tarihinden 30. Mart. 1982 tarihine kadar izlenebilir...

EVRENSEL: Cemâl TOLLU'nun resim sergisi 12. Mart. 1982 tarihinden ay sonuna kadar izlenebilir.

DEVLET GÜZEL SANATLAR GALERİSİ: Klasik ve çağdaş ressamların Demokratik Alman Cumhuriyeti müzelerindeki eserlerinin baskılarından oluşan sergi 1. Mart. 1982 tarihinden 15. Mart. 1982 tarihine kadar izlenebilir...

ARAYIŞ VE KÜLTÜR

Necdet SUMER

DÜŞÜNCEDEKİ DÜĞÜM

Masal bu ya
önce kar gördü
sonra karın suya dönüştüğünü
suyu çok sevdi
onsuz edemez oldu
derken anlayamadı nasıl yok olduğunu
yavaş yavaş buharlaşan suyun
üzüldü yandı
hep sandı ki kar bulması gerekir
ulaşmak için suya...

N.S.

İLK sayısından bu yana aralıksız vurgulandığı gibi, ARAYIŞ *kültür* kavramına *"düşüncedeki düğümlerin çözülmesi"* devinimi olarak bakmaktadır.

Bu nedenle *kültür*'ü salt durağan bir yapı değil, özde, bir gelişme süreci olarak görür.

Ülkemizin ve dünyanın sorunlarına, *insan* kavramından doğan *birey - toplum - insanlık* boyutlarının bütünlüğü içinde yaklaşmayı temel ilke edinmiştir. *Kültür* kavramını da insancı özden kaynaklanan bu bütünlük içinde algılamaktadır.

Bu bütünlüğün dağılmasının ya da kurulamamasının, her şeyden önce, *insan onuru*'nu zedeleyici bir ortam yarattığı inancındadır.

Bu onuru korumayı ise insanın, en temel hakkı olduğu gibi, kaçınamayacağı bir temel ödevi de saymaktadır.

Bu onurun gereği olan *insan hakları*'nı, hiçbir ayrım gözetmeksizin, savunmayı temel amaç edinmiştir.

Mutlu bir geleceğin ve hakça bir dünya düzeninin gerçekleşmesinin, bu amacın her toplumda yaşama geçirilebilmesine ve insanlık boyutunda yaygınlaşmasına bağlı olduğu inancındadır.

KÜLTÜR VE DEMOKRASİ

İnsan hakları kavramıyla *kültür ve demokrasi* kavramları arasında ayrılmaz, köklü bağlar vardır. Bu nedenle ARAYIŞ bugüne dek bu kavramları, birey - toplum - dünya sorunlarına bakışın temel ölçütleri saymıştır. Çünkü, bu kavramları ölçüt almak, öncelikle, insan yetilerinin özgürce işlemesine olanak tanımayı ve bu olanakları geliştirmeyi gerekli kılar. Aralarındaki temel bağ da buradadır.

Bu kavramların taşıdığı içerikleri benimsemek, yaşama geçirmek ve geliştirmek, *"düşüncedeki düğümlerin çözülebilmesine"* bağlıdır. Bu nedenle *kültür*, *"düşüncedeki düğümlerin çözülmesi"* olarak da tanımlanabilir.

Öyleyse, kültür, *gelişme* kavramından ayrı düşünülemez.

ARAYIŞ'ını durdurmuş, gelişmeye kapalı bir kültürel yapı, yinelemekten öteye gidemeyen, *besleyici kaynak* niteliğini yitirmiş, yozlaşması kaçınılmaz, cansız gelenekler toplamından başka bir değer taşımaz.

İlk sayısından bu yana ARAYIŞ'a şöyle bir göz atıldığında bile, toplumsal yaşam biçimi olarak, temel bir toplumsal değer olarak, çoğulcu, özgürlükçü demokrasinin savunulduğu görülür.

Çünkü demokrasi, önce geçim *(primum vivere)*, sonra kültür *(deinde philosophari)* ayrımı yapmaksızın, insan yetilerinin sürekli işlenebileceği; bağlı olarak, kültürel gelişmenin toplumsal bütünlük içinde beslenebileceği bir yaşam ortamıdır.

Dünya barışının sağlanmasında ve korunmasında ise temel güvencenin, bu ortamın genişlemesiyle doğru orantılı olduğunu söylemek bir yanlışı dile getirmek olmasa gerektir.

ÇAĞIMIZ VE KÜLTÜR

Çağımızda egemen ideolojilerden kaynaklanan ekonomik - siyasal yapılar biribirine kökten karşıt sistemler oluştururken, *kültür* kavramı sınırlı yaklaşımların dar kalıplarına sokulmuş ve kavram, *"yapı"* sıralamalarında, *insan - yaşam* bütünlüğünden kopuk yerlere yerleştirilmiştir.

Böylece *kültür*, ekonomik, siyasal, toplumsal alanların neredeyse dışında, ayrı bir alan olarak görülmüştür.

Kültür kavramına bu yaklaşımları nedeniyle egemen sistemler, insanlığın insan - yaşam bütünlüğü içinde uygarlık yolundaki evrimini aksatan bir kalıplaşmaya düşmekten kurtulamamışlardır.

Bu nedenle insanlığın geleceğini de ipotek altına alma eğilimlerini hep içlerinde taşımışlardır.

Bu ideolojilerin aksadıkları önemli nokta, insana (bağlı olarak kitlelere) bir makine, ya da genel anlamda bir araç gözüyle bakmakta olmalarıdır. Daha da önemlisi, bu bakışı değiştirme eğilimlerinin belirtileri henüz umut verici bir düzeye ulaşmaktan çok uzak görünmektedir.

Üretim güçlerindeki ve teknolojideki gelişme, içinde yaşanılan çağın yadsınamaz bir önemli gerçeğidir. Teknolojik gelişmeye, demokratik yaşam biçimini büyük toplumsal boyutlarda ve giderek tüm dünyada yaşama geçirebilmeye olanak sağlayan yararlı bir araç gözüyle bakılabilirse, ancak o zaman teknoloji insancı özün mutluluk aracına dönüşebilecektir: kültürel gelişme insanlık boyutunda yaşama geçme olanağı bulacak; toplumlar bu açıdan biribirlerine köstek değil, destek olmanın önemi üstünde birleşebilecektir. Teknoloji de düşmanca bir yarışmanın silahı olmaktan, insanlığı korkutan bir tehlike kaynağına dönüşmekten uzak tutulabilecektir.

ÇAĞIMIZ VE DEMOKRASİ

Bu yönde umut belirtileri yok denilemez: en başta da, demokratik yaşam biçiminin insancı öze yakışan değerindeki önemin çağımızda artık yadsınamaması gelmektedir.

Gerçekten (İ.Ö. 5. Yüzyıl Yunan demokrasi deneyiminin önemi ayrı-

→

ca incelenmek koşuluyla) demokrasinin insanlık için çok yeni bir yaşam biçimi olduğunu görmek zor değildir.

Bugün, gerçek demokrasinin yaşama geçirilebilmiş bir örneğinin henüz bulunmadığı söylenebilirse, nedenini öncelikle bu gerçekte aramak yanlış olmasa gerektir.

Bu nedenle, *kültür - ekonomi* uyumunu kuracak, bu kavramlar ve alanlar arasındaki yapay kopukluğu giderecek kuramlar geleceğin çözümü gibi görünmektedir.

Gerçek demokrasinin siyasal yapısı da ancak böyle bir uyum içinde kalıcı güvencesini bulabilecektir.

Günümüzün özellikle gelişme (büyüme değil) çabasındaki toplumlarının böyle bir kuramı yaratma ve yaşama geçirmede büyük katkıları olabilir.

Örneğin Türk halkı kültürel gelişme olanaklarını elde etmeyi isteyecek bir bilinç düzeyine ulaşmıştır. Türk toplumu bu aşamadadır ve bu aşamayı Atatürk devrimine borçludur.

Bu bilinci demokratik gelişmenin temel koşulu sayması Atatürk devrimini özgün ve evrensel kılan temel özelliğidir.

"POPÜLER" KÜLTÜR (*)

Siyasal - ekonomik yapılar herhangi bir amaç için kullanılabilecek araçlardır. Çağı aşacak bir demokratik yaşam biçimine ulaşabilmek, bu araçların insancı özden kaynaklanan, sağlıklı bir toplumsal yaşam kurma ve yaşatma yönünde kullanılabilmesine bağlıdır. Bu yönde çözümler ise, *kültür*'ü birey - toplum - insanlık boyutlarının bütünlüğü içinde algılamakla olanaklı görünmektedir.

Demokratik - kültürel gelişmeyi umur etmeyen ekonomik - siyasal düzenlerin öncelikle toplumsal kültürü denetlemek ve yönlendirmek gereğini bu nedenle derinden duydukları söylenebilir.

Bu denetimler, "düşüncedeki düğümleri" toplumsal boyutta çözecek politikalar izlemek yerine, bu düğümleri korumak ve gelişen teknolojinin olanaklarını da kullanarak git gide yeni düğümler eklemek için çaba gösterirler.

Kültürel gelişmeye, bağlı olarak da *eleştirel düşüncenin* yerleşmesine karşı olan bu çaba, doğal olarak, *"kültürsüzleşme"*yi besleyecek ve eleştirel düşüncenin kaynaklarını kurutmaya yönelecektir. Siyasal yapıları da bu amaç yönünde sürekli ayarlamak zorunluluğunu duyacaktır, demokratik yönde geliştirme amacı yerine. Çünkü kültürsüzleşmede ya da donmuş kültürel yapılarda bu denetim kolaylaşmakta ve daha etkin olmaktadır. Çağımızdaki denetim yöntemlerinin sonuçları üzerine Maurice Duverger şunları söylüyor:

"Bir yandan söz ve görüntü yoluyla ifadenin, öte yandan matematik yoluyla ifadenin arasına sıkışmış bulunan yazı yoluyla ifadenin günümüzde uğradığı gerileme, insan düşüncesinde de bir gerilemeye sebep olabilir. Şiir mantığa galebe çalacak, düşünce inceliğinin yerini geometrik kafalar alacak: fakat şeyleri bütünüyle değerlendirme ve dengeli bireşimler yaratma yeteneği yitirilecek. Bu evrim, mevcut kültürleri, yani insan ve toplumu bütünüyle açıklamaya yönelen sistemleri parçalama eğilimini yaratıyor. Kâr yasasının, bunu arzu etmeyenlerin dahi, gazetelerine okuyucu, radyo yayınlarına dinleyici ve televizyonlarına seyirci bulmak için zorla kabullendikleri "sansasyon haberciliği" (sensationalisme) de bu yöne itiyor." (**)

SONUÇ

Atatürk, dış düşmanlara karşı kazanılan utkunun bağımsızlığı yaşatmaya yetmeyeceği bilinciyle çağdaşlaşma devrimini başlatmış ve kültürel atılımları yerleştirme savaşımını en büyük, kalıcı gücü, halka dayanarak yürüttüğü için, gerçek demokrasiye giden yolu açmayı başarmıştır.

Cumhuriyet kuşaklarına düşen görev bu yolda yürümek, demokrasiyi korumak ve geliştirmektir.

ARAYIŞ bu görevi üstlenmiştir. ●

(*) *"Popüler Kültür" sorununu tarihsel açıdan ele alan derli toplu bir inceleme olarak Bkz. Dr. Onsal OSKAY, "Popüler Kültürün Toplumsal Ortamı ve İdeolojik İşlevleri Üzerine"*, "A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın ve Yayın Yüksek Okulu Yıllığı, ANKARA S.B.F. Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi, 1979.

(**) *M. Duverger,* Batı'nın Iki Yüzü, *Çevirenler: Doç. Dr. Cem Eroğul Dr. Fazıl Sağlam (Ankara: Doğan Yayınevi, 1977), S. 148*

Türk yazarları Bulgarca'da

1981 yılında Bulgaristan'da çeşitli antoloji ve dergilerde 106 Türk yazarının yapıtı yayınlandı. Bunlar arasında Narodna Kültürü Yayınevi'nin çıkardığı 20'nci Yüzyıl Türk Şiir Antolojisi özel bir yere sahip. 86 şairden 357 şiirin yer aldığı bu antoloji yabancı dilde yayınlanan en büyük Türk antolojilerinden birisi oldu.

Bularistan'da tanınan Türk yazarları arasında Nazım Hikmet'in özel bir yeri var kuşkusuz. Nazım Hikmet'in şiirleri eskiden beri biliniyor. Bulgar okuyucuları 1981 yılı içinde Nazım Hikmet'in bilinmeyen bir yanını da tanımak olanağı buldular. Aziz Celil'in toplayıp *Sevdalı Bulut* adı altında sunduğu çocuk masalları böylece Nazım Hikmet'in yazarlık yaşamının bir başka yönünü de tanıttı.

Bu arada Öykücü Burhan Arpad'ın *'Bayram Sabahı"* adı altında toplanan bir derlemesi de ilgi çekiyor.

Yine 1981 yılı içinde *'Yaralı Güneş"* adı altında yayınlanan dünya antifaşist şiir antolojisinde de Nazım Hikmet, Kemal Burkay, A. Kadir, Arif Damar ve Ercüment Behzat Lav'ın şiirlerine yer verildi. ●

Tarım kesiminin çilesi

Tarım kesiminin Ülkemizin sosyo-ekonomik potansiyeli açısından küçümsenemeyecek düzeyde bulunan önemi nedeniyle, bugüne kadar, bütünlük sağlayacak biçim ve tek çatı altındaki bir emir - kumanda zinciri içinde ele alınamamış olması ve kamu kuruluşlarının buna göre düzenlenememesi, ilgililerin konuyu şaşılacak derecede gevşek tuttuklarını göstermektedir.

ARAYIŞ'ın bu konulardaki uyarı görevini daha herkes *"uykudayken"* yapmağa (*) başladığı ve gerekli önlemleri önerdiği okuyucularımızca anımsanacaktır. Tüm uyarılarımıza karşın, sorunlar ortaya çıktıktan ve ancak önümüzdeki ürün yılı mahvedildikten sonra uyanılmaya başlanması ve geçici kararlarla üretici ve tüketicimizin yakınmalarının giderilmeye çalışıldığı gözlenmektedir.

16 Ocak 1982 günlü *"Tercüman"* gazetesinin birinci sayfasında *"Ekmek Dilimle Meyve Taneyle Satılmalıdır"* başlığı altında Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) Genel Sekreterinin bir açıklaması yayınlandı. Bir çiftçi örgütü üst kuruluşu olan TZOB'nin, ARAYIŞ'ın uzun süredir dikkati çektiği tehlikeleri çok açık biçimde vurgulaması, geç de olsa, yetkililerce bir daha düşünülmesi gereken bir gerçektir. Son zamanlarda bunlar başka toplantılarda da dile getirilmeye başlandı.

Alt başlıklar olarak yukarıda sıralanan bu gerçekler uzmanlarımızca işlenirken, ARAYIŞ, bu konular ve sounlarıyla ilgili üreticileri de davet ederek söyleşiler düzenlemiş ve onların görüşlerini de sayfalarına aktarmıştır.

Bugüne değin alınan ve çok karmaşık ve sakıncalı sonuçları doğuran geçici çözümlerin nedeni iki genel eleştiriye bağlanabilir:

1- Kapalı rejimlerde ancak sakıncalar ortaya çıktıktan ve giderilmesi zor veya olanaksız duruma geldikten sonra yetkililer, sakıncalı politikanın farkına varırlar.

Tarımdaki durum buna bir örnektir. Bir başka örnek ise son günlerde kamuoyunun çok yakından tanık olduğu *"Bankerlik"* konusundaki gelişmelerdir. *"Kapalı kapılar ardında"* yasalar hazırlayıp zararı görüldükten sonra bunları değiştirmeye kalkışmak da, bunun sık rastlanan bir örneğidir. Oysa açık rejimlerde, kararlar belki geç ve güç alınır, yasalar geç ve güç çıkarılır ama, sakıncalardan pek çoğu iş işten geçmeden önce farkedilir.

2- Monetarist model Türkiye'de en kaba ve ilkel biçimiyle ve serbestçe uygulanmaktadır. Tarımdan sanayiye kaynak aktarımı yapısal düzenleme önlemleri alınmadan ve çiftçinin sosyo-ekonomik durumu ve bunların sonuçları düşünülmeden yapılmaktadır. Bu uygulama sonucu güçlüler daha çok güçlenirken, güçsüzler daha da güçsüzleşiyorlar. Miras Hukuku nedeniyle Ülkemizde tarımsal işletmeler küçülmüştür. Bunların sahipleri olan küçük çiftçimiz örgütsüz olduğundan ve her yönüyle yeterince desteklenmediğinden genellikle güçsüzdür. Onun için de ezilmektedir. Ancak, çiftçinin ezilmesi ve dolayısıyla gücenmesi, üretimin düşmesi sonucunu doğuracağını unutmamak gerekir.

Oysa kapitalist ekonomi uygulayan demokratik ülkelerin tümünde, tarımın ve çiftçinin desteklenmesi en önemli ekonomik ve sosyal politika konularından biridir. Çiftçinin desteklenmesi gerekliliği ortaya çıktığında, ABD Başkanı Reagan bile Sovyetler'e uyguladığı buğday dışsatım ambargosunu kaldırmak zorunda kalıyor ve o uğurda, izlediği dış politikasındaki katılığı yumuşatma gereğini duyuyor.

Tarımın desteklenmesi ve çiftçinin korunması Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkelerinin yöneticilerinin en önde gelen sorunlarından biridir.

Ülkemizde güçsüz çiftçinin ve küçük üreticinin en büyük desteği tarımsal kredidir. Kredi kaynağı ise T.C. Ziraat Bankası'dır. Bu banka genellikle küçük çiftçiye, kısa vadeli çevirme kredilerini vermeyi yeğlemektedir. 1981 yılında ilgililerin belirttiğine göre yüzde 35'e indirilen enflasyon varken ve yüzde 50 brüt veya yüzde 37.5 net faiz verilen yıllık vadeli banka mevduatları geçerli iken, T.C. Ziraat Bankası'nın yüzde 22 faizli kısa ve yüzde 24 faizli orta ve uzun vadeli tarımsal kredi olanakları sağlaması, tarım kesiminin, enflasyona kıyasla yüzde 63 pahalılık oranında bir kredi ile desteklendiğini göstermektedir. *"Krediler Yüksek Nazım Heyeti"*nde bu bankanın tarımsal kredi plasmanlarının arttırıldığı bir propaganda aracı olarak kullanılması ve 1982 yılında faizlerin düşürüldüğü, böylece çiftçimizin kısa vadeli krediler için yüzde 18 ve orta ve uzun vadeli krediler içinse yüzde 20 faiz olanağı sağlanarak destekleneceği ilan edilmektedir.

Ancak, Sn. Turgut Özal'ın politikasına devam edildiğinde 1982 yılında enflasyonun yüzde 25'e düşürüleceği kabullenişi dikkate alındığında bu koşullara uygun olan ve geçen yılki pahalılık oranındaki bir kredi verilecek olsaydı faiz oranlarının kısa vadeliler için yüzde 16, orta ve uzun vadeliler içinse yüzde 18 faizle verilmesi gerekirdi. Bu kredilerin yüzde 2 daha yüksek faizle çiftçimize sunulması, aslında tarımdan kaynak aktarımı ilkesinin, genelde devam ettirilmek istendiğini göstermektedir.

T.C. Ziraat Bankası'nın güçsüz, ancak, büyüklere kıyasla daha üretken olan küçük çiftçiyi orta ve uzun vadeli kredilerden çok, kısa vadeli çevirme kredileri ile donatma politikasından bir türlü vazgeçmemesi veya borcu olana borcunu ödemeden yeni kredi açmaması, büyük çiftçinin krediden daha çok yararlanmasına neden olmaktadır. Ayırca son günlerde, özellikle büyük sanayi ve ticaret kesiminin diğer kredilere kıyasla daha düşük faizli olan tarımsal krediye karşı büyük ilgisini yaratan sıkı para politikası, ayrılmış olan tarımsal kredi plasmanlarının küçük çiftçi aleyhine çabucak tükenmesine neden olacaktır.

Bir süredir Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin de belirtmeye başladığı gibi, enflasyonu önleme politikasının yükünü tümüyle dar ve orta gelirlilerin o arada çiftçilerin omuzlarına yüklemek yalnız sosyal bakımdan değil, ekonomik bakımdan da acı sonuçlarını vermeye başlamıştır.

Gıda ve sanayi hammaddesi olan tarımsal ürünleri kendine yeterli düzeyde üretemeyen bir ülke durumuna düşmemek ve halkımızın daha iyi beslenmesine olanak verecek güçlü bir tarım endüstrisine kavuşabilmenin tek yolu, ARAYIŞ'ta çeşitli yönleriyle vurgulanmış olan ve çiftçimize dinamizm getirecek olan çok yönlü ve emir - kumanda zinciri içinde çalışan bir *"TARIMSAL ÜRETİM PLANLAMASI"*na geçilmesidir.

(*) ARAYIŞ 14 / Mart / 1980 Sayı: 4

SOSYO- EKONOMİK AÇIDAN TÜTÜN

Bürhanettin AHİPAŞAOĞLU

TÜTÜN tarımı ile uğraşanlar az topraklı çiftçilerimizdir. 5 - 30 dekar toprağa sahip olan bu işletmelerde ailenin çalışabilir tüm bireyleri işçi durumundadır. Az topraklılığın yanısıra, toprakları da bitek olmayan, kır ve kır taban niteliğindedir. Bu topraklarda, tütünden başka ürünlerin yetiştirilmesi sözkonusu olduğunda, bir ailenin geçimini karşılayacak gelirin sağlanması olanağı bulunmamaktadır. Buna karşın, bu kır topraklarda dünyanın en iyi nitelikteki tütünleri yetiştirilmektedir. Bu açıdan toprak, kullanma yeteneği bakımından en uygun biçimde ekonomik olarak tütün ekimiyle değerlendirilebilmektedir.

Öte yandan, tütün yetiştiriciliği yoğun emeği gerektirdiğinden, öteki ürünlerle kıyaslanamayacak kadar istihdam olanağı yaratmaktadır.

Ülkemizde 5 bin 760 köyde, ortalama 475 bin aile (2, 3 milyon nüfus) tütün tarımı ile uğraşmaktadır. Sigara sanayii ve öteki alanlarda çalışanlarla birlikte 3 milyon kişiye istihdam olanağı sağlanmaktadır.

Tütün dış satımından yılda ortalama 200 milyon dolar döviz geliri elde edilmektedir. 1981'de dışsatım 264 milyon doları bulmuştur. Tütünün ulusal gelirimizdeki payı yüzde 2, tarımsal geliri içindeki payı ise yüzde 8'i bulmaktadır.

Bu nedenlerle, bitek olmayan toprakların değerlendirilmesi, az topraklı çiftçiye gelir sağlanması, küçümsenmeyecek ölçüde istihdam olanağının yaratılması ve döviz geliri açısından tütün tarımının ülkemizde sosyoekonomik yönden önemli bir yeri bulunmaktadır.

Bu gerçekler gözönünde tutularak tütün politikası belirlenmeli ve gerçek ekiciden yana destekleyici kararlar alınmalıdır.

1177 SAYILI YASA VE TÜTÜN

1177 Sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Yasası'nın, tütün üretiminin düzenlenmesiyle ilgili 4, 7 ve 15'nci maddelerinde 1981 yılında önemli değişiklikler yapılarak yürürlüğe konulmuştur.

Yasa'nın 4'üncü maddesi *"Tütün üretiminin memleketin iktisadi ve ticari gereklerine göre değerlendirilmesi ve tütünlerin kalitelerinin iyileştirilmesi için, üretim alanlarını ve bu alanlardaki üretim miktarlarını azaltacak hertürlü tedbiri almaya ve bu tedbirleri kısmen veya tamamen kaldırmaya Ba-*

kanlıklararası Tütün Kurulu yetkilidir" biçiminde değiştirilmiştir.

Böylece daha önce ekim alanlarının sınırlandırılmasıyla yetkili olan kurul, üretimi sınırlandırmakla da yetkili kılınmıştır.

Örneğin, bir ekiciye 5 dekarlık bir alanda ekim izni verilmiş ise, bu alandan en çok 300 kilo tütün üretebileceği ekiciye bildirilerek, üretim sınırlandırılacaktır. Belirlenenden daha çok üretim gerçekleşirse, üretim fazlası tütünün ederi ekiciye ödenmeden, bazı kamu ve kamu niteliğindeki kuruluşlara devredilecektir.

Sözkonusu yasada yapılan önemli değişikliğin uygulama biçimi, ülkemizde olduğu kadar, ilgili öteki ülkelerce de yakından izlenmektedir. Bir yandan ABD gibi alıcı ülkeler, öte yandan Yunanistan - Bulgaristan ve Yugoslavya gibi şark tipi tütün yetiştiren rakip ülkeler uygulamanın sonucunu merak ve ilgi ile beklemektedirler.

Bu konuda TEKEL yeni ve önemli görev ve hizmetleri yüklenmiş bulunmaktadır. Tütün ekim alanları yeniden ve ne zamana kadar belirlenecektir. Belirlenen ekim alanlarında üretim, bir darboğaz yaratmadan nasıl sınırlandırılacaktır. Şimdiye kadar ekim izni verilen alanlarda, alternatif ürünlere geçiş nasıl asğlanacaktır. Çiftçinin azalan gelirini karşılamak için ne gibi özendirici önlemler alınacaktır. İyi nitelikli tütün üretimine özendirmek amacıyla destekleme alımlarına ne gibi yenilikler getirilecektir. Tütün mildiyösüne karşı dayanıklı tohum gereksinimi ne zaman karşılanacaktır. İnsan sağlığına zararlılığı kat kat arttıran, dışsatımı engelleyen tarımsal ilaç kalıntı *rejüdi* sorunu ne zaman çözülecektir.

Bu soruların yanıtlarını TEKEL'den henüz almak olası görülmemektedir.

Ama, Tekel Genel Müdürlüğü gerekli ve geçerli önlemleri almadan da bu işi, ekiciye avans ve yeterli krediyi vermeyerek başarmıştır!

1981'de plana - programa gerek kalmadan ve caydırıcı bir fiyat politikası da izleyerek tütün üretimi 175 bin tona düşürülmüştür.

SORUN ÇÖZÜLDÜ MÜ? YOKSA BÜYÜYOR MU?

1972 - 80 yılları ortalaması olarak 300 bin hektar alanda yaklaşık yılda 230 bin ton tütün üretilmiştir. Rekor düzeydeki tütün ise 1976'da 323 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

Ülkemizde iç tüketim için yılda 90-100 bin ton, dışsatım içinde 100 bin ton tütüne gereksinim vardır. Kayıplarla birlikte yıllık 215 bin ton tütün üretiminin yeterli olacağı kabul edilmektedir.

Üretimin, sözkonusu miktarı aştığı ve yeterince dışsatım yapılamadığı yıllarda, tütün stoku giderek artmış ve yıldan yıla devrederek 290 bin tona kadar ulaşmıştır. 1980 fiyatlarıyla stoktaki tütün ederinin 50 milyar lirayı bulduğu belirlenmiştir. →

1970 - 80 yılları arasında tütün ekim alanlarının genişlediği kuşkusuz doğrudur. Bu genişleme yaklaşık 90 bin hektarlık taban ve sulanan taban topraklara kadar ulaşmıştır. Bu alanlardan elde edilen tütünlerin nitelikleri de bozulmuştur. Ancak, bu olumsuz gelişmede çiftçiden çok, bu alanlara ekim izni veren TEKEL, sorumlu ve kusurludur. Şimdi aynı kuruluş, çiftçinin alternatif ürünlere geçişini hazırlamadan, gerekli özendirici önlemleri almadan, azalan gelirlerini düzeltici ve düzenleyici plan ve programları yapmadan verdiği izin belgelerini geri almaktadır.

Öte yandan, kır ve kır taban topraklarda, tütün tarımıyla uğraşan gerçek ekici yeterince avans ve krediyle desteklenmemektedir. Destekleme alım politikası ise tam anlamıyla destekler almaktan uzaklaştırılmıştır. 246 liralık başalım fiyatı ile maliyetin altında bulunmaktadır. Üretim açısından tehlikede bu noktadan başlamaktadır.

Tekel bu uygulamalarıyla sorunu çözmek yerine daha da büyütmektedir.

Öte yandan, TEKEL, varolan sigara üretim kapasitesine eşit 7 sigara fabrikasının kurulmasını planlamış ve uygulamaya koymuştur. 1982'den başlayarak sözkonusu fabrikalar peş peşe işletmeye açılacaktır. Bunun anlamı, yakın gelecekte iç tüketim için gereksinim duyulan tütün üretiminin bir kat arttırılması zorunluluğudur.

Bu nedenle, şimdiye kadar tütüncülüğü, olanca güçlüğüne karşın, vazgeçilmez bir tutku olarak sürdüren ekicileri baskı altında tutarak darıltmamak gerekir. Caydırıcı önlemler sürdürülürse, birçok ekici ailesinin yeniden tütün tarımı ile uğraşmalarını sağlamak oldukça güçleşebilir...

DESTEKLEME FİYATI

Tütün destekleme fiyatı, hemen her dönemde öteki ürün fiyatları gibi tartışılan, çeşitli yorumları yapılan bir konudur. Çoğu kez tartışmayı yapanlarda, fiyatı saptayanlarda tarımı ve özelliklerini yeterince bilmeyenlerdir. Yağmurlu, fırtınalı, soğuk günlerde veya temmuzun beyinleri yerinden oynatan kızgın güneşinde açıkta çalışmanın güçlüğüne yabancı olanlardır bu çevreler. Bu güç koşullarda çalışan Anadolu çiftçisinin yüzü ya soğuktan ya sıcaktan ya da yeterince beslenememekten kavrulmuştur. Çukurova'da sıtmaya yakalanır, Ege de hummaya tutulur, Doğu da donarak hayvanına yem, ekmeğine katık arar.

Yıl olur yağmur duasına çıkar, yağmur yağmaz kıtlık olur, yıl olur yağmur yağar sel alır götürür, yıl olur don vurur ürünü yıl olur hastalık ve zararlıdan kurtaramaz ürününü ve sürüsünü.

50 yıldır gözü yoldadır, bekler Tarım ürünleri sigorta yasasını..

40 yılda bir alır emeğinin hakkını...

Ve biz bunları görmemezlikten gelerek oturur tartışırız destekleme fiyatını.

Garanti fiyatı deriz, ürünler arası parite fiyatı deriz, maliyet deriz, teknik ekonomik - sosyal etmenler deriz, dünya konjüktürü deriz.

Dediklerimizden köylümüz bir şey anlayamadı, ya aydınlarımız, yetenekli yöneticilerimiz ne kadarını anlayabildi... Geride kalan dürüst, doğrucu, namuslu, güvenilirler...

Söyleyince namussuz! Yazınca kışkırtıcı olursunuz!

Evet, tütün yetiştiriciliği güç, yoğun emek isteyen masraflı bir iş. Şimdi biz bu masraf unsurlarını yazalım, bilenler, bildikleri kadarıyla karşılığına fiyatını koysunlar ve tütün başalım fiyatı yeterli mi? değil mi? sorusunu yanıtlasınlar.

İlk sürme (.....), tırmık çekme, tezek kırma (.....), ikileme (.....), tırmık çekme (.....), üçleme (.....) , tırmık ve sürgü çekme (.....), gübre (.....), gübreleme işçiliği (.....), tohum (.....), fide hazırlama (.....), çizgi çekme (.....) fide dikme (.....), cansuyu verme (.....), çapalama (.....), doruk ve filiz kırma (.....), tarımsal ilaç (.....), tütün toplama ve kırma işçiliği (.....), dizme yerine taşıma (.....), dizme (.....), sergide kurutma (.....), sarartma, kırma, askıya alma (.....), ip ve sergileme (.....), yere yatırma (.....), baskı yerine taşıma (....) baskı yapma (.....), kalıp ve denk yapma (.....), ambara taşıma (.....), ambar koruma işleri (.....), genel yönetim giderleri (.....) ve diğer giderler (.....).

Toplam ve sonuç: *Tütünün maliyeti 240 lira.*

Baş alım fiyatı mı? *246 lira.*

KİT'LER VE AVUSTURYA MODELİ

Mehmet ERDEMİR
Yük. Müh.

İlkemiz Atatürk'ün ilk yıllarında İzmir İktisat Kongeresinden başlıyarak otuzlu yıllara kadar 10 yıl süre ile özel kesim eliyle kalkınmayı denemiş, ancak sonuç başarısız olduğundan yine Atatürk'ün direktifi ile otuzlu yılların başlarından itibaren kalkınmada devlet kesimine öncülük görevi vermiş; bu amaçla da arka arkaya ETİBANK, SÜMERBANK, MTA, ve EİE gibi KİT'ler kurulmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sırasında ise PETROL ve Toprak Mahsulleri Ofisi gibi KİT'ler kurulmak suretiyle savaşın getirdiği büyük güçlükler göğüslenebilmiştir.

İkinci Dünya Savaşından sonra Amerikan yardımının siyasal koşullarının da etkisi ile özel girişimcilik de palazlanmaya başlamış, devletten gördüğü destekle de bugünkü aşamasına ulaşmıştır ama eğer yetişmiş insan deposu olarak özel kesimin gereksinme duyduğu yönetici ve teknik elemanları KİT'ler sağlamasaydı özel kesim için bu aşamaya ulaşmak en azından onbeş yıl gecikirdi. Bugün bile özel kesim gereksinme duyduğu personeli, iki üç katı ücret vererek KİT'lerden rahatlıkla aktarabilmektedir.

Özel kesimin bugünkü aşamasına gelişinde öteki önemli faktör de KİT'lere doğrudan doğruya veya aracılık ederek sattıkları mallardan elde ettikleri gelirdir.

Kısacası, denilebilir ki, Türkiye'de özel kesimin gelişmesinde KİT'lerin rolü büyük olmuştur. Fakat, buna rağmen KİT'ler, özel kesimin gözünde birer çöp olmuştur. Gerçi bunun nedeni doktrinerdir ama demokrasi dönemine girileliberi KİT'lerin yönetiminin gittikçe zayıfladığı da bir gerçektir.

Genel olarak yönetimdeki bu zayıflamanın sorumluluğu, politikacılara yüklenmektedir. Gerçi bunda bir gerçek payı vardır ama gerçeğin bütünü değildir. Bir başka önemli neden, 1950 den bu yana KİT'lerin yönetiminde, birkaç kısa dönemdeki kısmi değişiklik hariç devletçiliğe karşı görüşün hakim olmasıdır. Gerçekten de otuz yıldan beri, KİT'leri üst düzeyde yönetenlerin çoğunluğu, devletçiliğe inanmayan kişilerden oluşmuştur. Devletçiliğe inanmamak, özel teşebbüscü bir tutum içinde olmak hiç şüphesiz doktriner bir tutumdur ve saygı ile karşılanmak gerekir. Ne var ki, hem KİT'lerin başarılı olamayacağına inanmak ve hem de bir KİT'lerin tepesine genel müdür olarak kurulup onu başarıya götürme iddiasında bulunmak, ülkemizin 1950'den beri yaşadığı en büyük çelişkilerden biridir.

KİT'LERİN YENİDEN DÜZENLENMESİ

Yukarıda KİT'lerin yönetiminin zayıflamasında politikacıların da önemli rolü olduğuna işaret etmiştik. Politikanın KİT'lerin yönetimine yaptığı bir kötü etkinin en aza indirilmesi ve modern yönetim tekniklerinin bu kuruluşlarda yaygınlaştırılması amacı ile daha önceleri birçok çalışmalar yapıldığı gibi bu konu halende gündemdedir.

Uzunca bir zamandan beri bu sorunun çözümü, üst düzeyde bir Holding oluşturmakta aranmaktadır. Otuz yılını bu kuruluşlarda geçirmiş bir yönetici olarak bu düşünceye katılıyorum. Yalnız ne biçim bir Holding? Bundan onbeş yıl kadar önce hazırlanan bir tasarıda holdingin üyeleri müsteşarlardan oluşuyordu. Halbuki müsteşarlar bakanların en yakın mesai arkadaşları olarak politikanın tamamen içinde olan kişilerdir. Böyle kişilerden oluşan bir kurul, politikadan kurtulma yerine politikanın içine itilir. Üstelik müsteşarların bu işe ayıracak vakitleri de yoktur.

Öte yandan KİT'lerin sermayeleri devlete ait olduğuna, devlet ise demokratik bir düzende politikacılar tarafından yöneticiliğine göre politikayı KİT'lerden tamamen söküp atmak da olası değildir.

AVUSTURYA KİT YÖNETİM MODELİ

Sadece politikanın ekonomik kararlara etkisini azaltmak söz konusudur. İşte şimdi aşağıda, KİT'ler yeniden düzenlenirken, gözönünde bulundurulmasında fayda umduğum, Avusturya KİT yönetim modelinden söz etmek istiyorum.

İkinci Dünya Savaşından sonra bir süre Sovyetlerin işgalinde kalan Avusturya, o sırada daha önce Avusturya da kurulmuş olan Alman ortaklıklarını devletleştirmiş ve böylece önemli bir KİT potansiyeli oluşturmuştur. Ancak 1966 yılına kadar çeşitli yönetim biçimleri denendikten sonra o yıl, şimdi sözünü etmek istediğimiz yönetim modelinin kanunu çıkarılmıştır. (Tarafımdan Türkçe'ye çevirilen bir kanun 1964-68 yılları arasında görev yapan iktisadi Devlet Teşekküllerini yeniden düzenleme komisyonu genel sekreteri Selahattin Özmen'in 1967 yılında yayınladığı "Türkiye ve Dünyada İktisadi Devlet Teşekkülleri" adlı kitabın ekleri arasında yer almış bulunmaktadır."

Bir modelde, bir limited ortaklığı, biçimindeki holding, 19 kişilik bir yönetim kurulundan oluşmaktadır. Bunların ikisi hükümet Temsilcisidir.

Kuruluk günlük işlerini (Sekreteryasını) yürütmek için 24 kişilik bir yüksek yönetici grubu, kurulca seçilir. Yüksek yöneticilerin gerekli yüksek öğretim ve eğitim görmüş, bu görevi yürütecek nitelikte olmaları şarttır.

Kurulun görevi, KİT'leri bunların çıkarları doğrultusunda yönetmektir.

KİT'lerin yönetimi ile ilgili konulardan bazıları kanunda belirtilmiştir. Bunlardan limited şirket statüsündeki ortaklıkların (KİT'lerin) yönetim kurullarının seçimi veya değiştirilmesi üçte iki çoğunlukla karara bağlanır. Üçte iki çoğunluk sağlanmaması halinde karar, hükümete bırakılır.

Bize göre bu modelin en ilginç, bu sonuncu hükümdür. Yalnız bunun, sadece limited ortaklıklara uygulanması kanımızca yetersizdir. Bu hüküm bütün KİT'ler için geçerli olmalıdır. Böyle bir uygulama iki önemli fayda sağlar. Birincisi, yönetim kurulu, üyelerinin teklif ve tayin yetkisini bakandan ne hükümetten yönetim ortaklığına vermekle politikanın KİT'lere etkisini geniş ölçüde azaltır, ikincisi de yönetim kurulunu, hükümetin emrinde olmaktan çıkararak ekonomik kurallara göre karar almasını geniş ölçüde kolaylaştırır.

Ve böylece kanımızca, KİT'ler politize olmaktan, bürokrasiye boğulmaktan ve cahil yöneticiler eline düşmekten kurtarılabilir.

KIZIL ÇİN'DE NELER OLUYORMUŞ?

Fikret OTYAM

GAZİPAŞA'da, gazete bayii *"Ahmet bey"*'in dükkanında öğleden sonraları çok güzel çay demleniyor. İki elim kanda olsa uğradığım yerler arasında PTT, bakkal Hasan Şenol, kasap Fikri'nin yanısıra elbette belki de en başta gazete bayii var. Yıllar yılı tüm gazeteleri elden ve gözden geçirmenin alışkanlığını, emekli olunca sürdürmek ekonomik yönden olası değil artık. Ol nedenle Gazipaşa'ya inince gazete bayiine gidiyor gazetemi alıyorum ve sonra bermutad gözlüğünü istiyorum Ahmet bey'in, zira kendi okuma gözlüğümü sık sık unuturum, uzatılan demli çayı yudumluyor, dergileri karıştırıyor, ilginç bulduğum gazete haberlerine de göz atıyorum. Bu bende hoş bir alışkanlık oldu. Hele yazı yazdığım bir dergiden, emeğimin karşılığı yazı parası geldi mi bol bol gazete dergi alıyorum parasını bastırıp. Kadim dostlar dergi salıyorlar, kitap salıyorlar, fakat kaçamak okumanın da kendine özgü bir tadı var, neden saklayayım?

Yakınımın, ünlü roman yazarı Frhan Bener' in *"Bürokrat Özel Sektörde"* yazı dizisini izliyorum Hürriyet'te. Eh, Bener de telif hakkını alın ca benim gazete paralarını da düşünür, bir oluru getirir diyorum.

17 Şubat 1982 tarihli Hürriyet'te ilginç iki fotoğraflı bir haber dikkatimi çekti. Haberin ana başlığı *"Tek tip elbise devri kapandı"* altında üç satır ikinci başlık: *"Çin de modaya esir oldu"*, çok kısa kollu beyaz ve mini etek giymiş bir Çin'li bayan, mavi çantasının üzerinde, mektup yazıyor bir parkta. Altındaki resim altı da şöyle:

"Çin... Uzun yürüyüşten kültür devrimine, kültür devriminden moda festivallerine... Tek tip elbiseden çok tipe kayan komünist Çin'de kadınlar renkli giyim, moda giyim sözlerini ediyorlar. Çin'in yeni yüzü bu..."

Şanghay çıkışlı haber ise hayli ilginç:

ANGHAY — Kültür devrimiyle birlikte dolapları hüzünlü renkli, tek tip elbiselerle dolan Çinliler, yılların özlemini ve biraz da geç kalmışlığı ile batılıların giydiği rengarenk şık elbiselere hücum ettiler.

Önceleri yabancısı oldukları bu modayı aynen batıdan kopye eden Çinliler artık giderek kendi özgün kültürleriyle Avrupa modasını kaynaştırmayı başarıyorlar. Çin elişleriyle süslenmiş elbiseler, birbiri ardına düzenlenen defilelerde, açılan elbise fuarlarında, Çinlilere sunuluyor.

Çin modasının merkezi haline gelen Şanghay şehrinin sokaklarında mini etekli genç kızlardan, Fransız modacısı Pierre Cardin'in çizgilerini taşıyan elbiseler giymiş şık annelere kadar her türlü Çinli bayana rastlamak mümkün. Bir zamanlar "Yozlaşma" *simgesi olarak görülen moda şimdi artık Çinli hanımların en önemli günlük konularının başında geliyor."*

Giyim gerçekten önemli insanoğlu için. Giyimi, koşullar da zorluyor. Gazipaşa, tarımcı bir yöremiz, sıcak iklim. Erkekler, siyah okul önlüklük bezinden yapılmış şalvar giyiyor çoğunluk. Belinde üç dört santim enin de bordo bez var, cepler dikey, ceplerin kenarları da siyah koytanlı. Üç yıl önce üç yüz lira verip bir tane de ben aldım ve oh dünya varmış dedim bahçede çalışırken. Buranın şaşmaz bir giyim parçası da kısa konçlu lastik çizme, ister istemez ben de giyiyorum, tarlada, çamurda çok kullanışlı ve bir gün bu vaziyette inc'im Gazipaşa'ya, kimse yadırgamadı, hatta *"yaşşa baba, yakışmış da"* diyenler oldu, sevindim. Bu bir özenti değildi, koşullar gerektiriyordu bunu. Evde giysinler diye damadıma ve büyük torunuma da aldım, buraya gelen turistler de ilk iş olarak bu kara şalvardan ediniyor kadınlı erkekli. Eşim de şalvar giyiyor, çizmesini çekip. Bizim şalvarlar, Diyarbakır ve Urfa şalvarlarından değişik, onların ağı yere daha çok yakın, bizimki öyle değil, daha kullanışlı. Çok zenginler bunları kumaştan yaptırıyor, ama nafile, önlük bezliler daha cana yakın, giyimi hoş, yumuşaklığı falan. Üstelik bu fiyat artışı yarışında da hayret değil mi üç yılda arta arta, 500-600 lira oldu, hayret ki hayret!...

Yani bizim buralarda, daha doğrusu bu sahil şeridinde biz Çin'lilerden önce tek tip giysiyi bulmuşuz ve yıllardır, bu gelenek, biçim sürüp geliyor. Ol nedenle, yeni bir yönetmelikle bay ve bayan memurların kılık kıyafetlerine verilen çekidüzeni yadırgamadım. Bizim çocukluğumuzda okullarda pırıl pırıl siyah önlük, beyaz yaka, siyap çorap Beykoz ayakkabısı giyilirdi tabii onlar da siyah. İlkokul öğrencilerinin kepi vardı. Yanılmıyorsam üçüncü sınıfa kadar sarı bir şerit, üçten sonra da iki şeritliydi keplerimiz. Orta okulda ise siyah elbise ve muhakkak okul şapkası giyerdik, hem nasıl da fiyakalıydık? Askerlere özenirdik zaar, şapkanın ortasındaki armalar sarı madendendi ve bez şerit yerine sırma şerit taktırırdık yönetmeliğe aykırı olarak, zaten yönetmelik mönetmelik herbirşeyin bir yolu yordamı muhakkak bulunur, insanoğlu buna yatkındır. Yeni yönetmelik zaten buna cevaz veriyor, tabip raporuyla dilediğiniz gibi giyinebileceksiniz! Şimdi bir bayan Japone kollu bluz mu giymek istiyor, alır bir rapor *"koltuk altında mantar vardır"* diyerek ve giyer Japone kollu bluzunu!

Zaten kaç gündür bir kuşku içindeydim, katsayımı ne arttı, memurcukların eline üç - beş kuruş fazla para geçecek, geçecek ama, bu para nasıl geri alınacak, masraf kapısı ne olacak diye? Tüp gaza yeni zam yapıldı, daha on onbeş gün yapılmaz diyordum, şimdi, yazı bir sandaletle atlatırım diye avunan memurlar zorunlu olarak kapalı ayakkabı alacak, Tanrı yardımcıları olsun. Haydi kravat kolay, hanımın eteğinden bir parça kesip uyduruk bir kravat edinmek iş değil. Eh, bıyıklar da dudaktan aşağı sarkmayacak, her memurun muhakkak bir jilet makinası ve jileti vardır, kesiverirler.

Tabii bu yönetmelikte yine bayan memurlar kollanmış. Hafif boyanacaklar ki bu boya masraflarını kısacağından dolaylı bir zam sayılır ki sayın Özal ve Maliye Bakanı sanırım yakında bunu da radyo ve TV'de açıklarlar. Çorap da zorunlu. Ben, hanıma dört beş yıldır çorap almadığım için son fiyatlardan haberim yok, Ağrı'dan tiftik çorap getirtmiştik, kışları bunu giyiyor, keza ben de . Bilmem bilmeyeniniz var mı, ben İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Resim Bölümü mezunuyum, 1953'de hem de!... Boya bilgim ol nedenle fazladır. Sayın bayan memurlar için bir öneride bulunsam, acep makbule geçer mi? Bir kutu beyaz ÇBS, yahut DYO alınız,

ortak olup bir kutu da açık kahverengi, Bunları çorap rengine getiririniz karıştırıp, her sabah çıkarken bacaklarınıza bir ince fırçayla sürünüz, hem çok tatlı iç açıcı bir renk elde etmiş olacaksınız, hem de şefiniz, *"ayağınızda çorap var mı hamfendi?"* deyip eğildiğinde boya kalınlığını görüp çorap var sanacaktır. Akşamları da eve gelince ister yıkayın isterseniz biraz açığından sürüp bir başka çorap giymiş gibi olunuz, bu tamamen size bağlı. Hatta bot verniği de sürseniz daha parlak ve kalıcı olur.

Bayanlara ikinci boyasal önerim de rujlarıyla ilgili. Eski rujlarınızı atmayınız. Bunları toplayın, tüpünden iyice kazıyın, sonra bir cezveye koyunuz, cezveyi de içi su dolu bir kaba koyunuz ve suyu iyice kaynattığınız zaman cezvedeki rujlar eriyecektir, eczaneden aldığınız saf vazelinden bir miktar katınız kaynayan rujun içine, sonra karıştırın ve daha sonra tüplere boşaltınız, oldu size yeni bir ruj ve bunu zinhar fazla sürüp yönetmeliğe aykırı düşmeyin böylelikle maaşınıza bir başka katkım da bu olur, tabii benden önce bay Özal ve Maliyeci Erdem, Maliyeci Erdem diyorum, yani Sayın Maliye, Bakanı, bankerle karıştırmayasınız diye..

Bu baharı ve yazı o tek sandaletleriyle geçirmeyi planlayan bay memurlara gelince; dünyada herşeyin çaresi vardır, paniğe kapılmaya gerek yok. Şimdi not alın, malzeme: bir makas, eski bez, formika başka adıyla İsrail tutkalı 200 gram. Eski bezleri sandaletinizin biçimine göre altı yedi adet kesin, sonra formika tutkalıyla bir tanesini sandaletin üzerine yapıştırın, kurutun, sonra bir başka parçayı yapıştırın ve bunu beş altı kere tekrarlayın iyice kuruduktan sonra bir kat siyah boya çekin, elli lira melli lira beş bin lira verip yeni ve dayanaksız bir ayakkabı almaktan evladır bu, boyadıktan sonra bir kat vernik çekin, oldu size yönetmelik uygunu bir ayakkabı, hayır dua falan istemiyorum, içinizden bir "sağolasın Otyam" demeniz yeter de artar. Siz de sağolun. (Söz gelimi işte ben sağa sola karışmam)

Balıkçı yaka kazaklara gelince, makası alın, önden V şeklinde yakayı kesin, uçları kaçmasın diye yine formika tutkalıyla uçlarına birer damlacık koyun, bu da tamam.

Saçı ve favorisi olup da bıyığı iyi çıkmayanlar da lütfen favorilerini yönetmelik esasına göre kessinler buradan çıkan malzemeyi, dudaklarının kenarını aşmayacak biçimde yine formika tutkalıyla üst dudak ve burun aralarına yapıştırsınlar böylelikle hem çehreleri değişmiş olacak, hem de neden bıyığım yok gibi bir aşağılık duygusundan kurtulmuş olacaklardır, ayrıca yönetmelik tek tip bıyığını da ken dileri uygulamış olacaklardır.

Tabii bunlar sabır isteyen işlerdir, çok dikkatli olmak gerekir. Ama benim bir başka, daha önemli bir önerim olacak. Sümerbank ne güne duruyor? Ne iş yapıyor Sümerbank? Memur tipi kumaş neden üretmiyor, hatta giyim sanayi bizde çok ama çok ilerledi, yönetmelik esaslarına göre ucuz ve tek tip bir kumaştan 36 bedenden 56 bedene kadar elbise üretseler ya ve bunları taksitle satsalar ya, hatta Beykoz Kundura Fabrikası da yönetmelik esaslarına göre kundura üretip ucuz ucuz verse ya memurlara, fena mı olur? Böylelikle kimin memur, kimin başıbozuk, kimin serbest meslek erbabı, kimin banker, kimin esnaf olduğunu şıpadak öğreniriz. Valla hayat zor, bu işi emeklilere de uygulamalı, Sümerbank bir başka renkten üreteceği kumaşlardan SSK emeklileri için de elbise yapmalı, Bağ-Kur'cuların iki ayrı renk olmalı ki zaten maaşlar farklı giyim de farklı olmalı derim, gerisi ilgililerin bileceği iş.

Peki tüm bunlar olunca eldeki giysiler ne olacak? Ne olacağı var mı zaman ihraç zamanı, gün ihraç günü, bunları Kızıl Çin'e ihraç eder, yerine ya döviz ya da akaryakıt alırız ve bizler de kalkınmaya başka yönden katılmış oluruz zaten ihraç edilmedik bir elbiselerimiz kalmıştı sırtımızda, onları da atar ulusça bir oh çekeriz.

Şimdi yaman merak ediyorum, sayın Özal'da yönetmeliğin bıyık maddesine uyacak mı? Zira onunki dudak uçlarını biraz taşıyor da.

Şu satırları yazdığım 18 Şubat 1982 Perşembe günü saat 16.20 sularında aklıma başka bir şey geldi. En iyisi erkeklerin saçlarını usturayla kestirmeli, bunları balyalar halinde Fransa'ya, İtalya'ya peruk için ihraç etmeli ve gelirinin yarısını seyyanen tüm erkek memurlara dağıtmalı ki bir hacetlerini görsünler. Peki saçı olmayanlar? Valla bunu da düşündüm, şimdi bu ayrıma gidilse, Erkek Saçları Geliri Seyyanen Dağıtma Genel Müdürlüğü falan kurulması gerekir ki tasarruf çağında gereksiz olur, en iyisi, eh bu kadar haksızlık nerede yok ki deyip onlara da vermeli, akla yatkını da budur.

Valla bu yönetmelik iyi oldu, billa iyi oldu derim.

Yalnız tek tip denilince aklıma 80 randımanlı paçal undan yapılmış ekmek aklıma geliyor. Hem bu tek tip şu sıralar pek revaçta. Radyoyu, TV'yi ne zaman açsam bir Azeri ağzı türküyle karşılaşıyorum, müziğimiz de böylelikle tek tipe dönüştü, var mı yok mu Azeri müziği, şimdi yaman merak ediyorum, mene bunun cevabını kim vere, men mi sen mi Azerisen?

OLUMLU GELİŞMELER

Turhan TEMUÇİN

BU köşede genellikle Türkiye'nin sağlık sorunları ile ilgili eleştiriler getirdik. İnançlarımız doğrultusunda daha iyinin nasıl olması gerektiğini vurgulamak istedik. Bunu yaparken ne kimseye yaranmak, ne de kimseye yüklenmek gibi bir düşüncemiz yoktu. Tek düşüncemiz halkımıza daha iyi sağlık hizmetinin nasıl götürülebileceğini bilebildiğimiz ve dilimizin döndüğü kadar anlatmaktı.

Sesimize pek kulak asan olmadı. Biz burada sağlık personelinin ücretlerinin azlığından yakındıkça ne garip iştir ki, ücretler iyiden budandı. Öyle bir an geldi ki bir doktor, en az ücretten de az ücret alır oldu. Hızını daha da alamayanlar doktorları ve diğer sağlık personelini memur olma statüsünden de ayırarak memurlara gelen ücret artışından onları yararlandırmadı.

Biz burada eş durumunu gözönüne almadan yapılan atamaları eleştirdikçe, giderek özellikle eşler ayrı ayrı yerlere atanmağa başladı.

Eşi Ankara'da askeri doktor olan bir hanım doktor Çorum'a atanınca çocuklarını ve eşini bırakamadığı için işinden ayrılmak zorunda kaldı. Üstelik Yüksek İhtisas Hastanesi gibi ileri ihtisas veren bir hastanede çalışıyordu ve o hastaneye doktor bulmak son derece önemli bir sorundu.

Biz burada bakanlığa girmek zorlaştı dedikçe Bakanlık bir kale oldu. Değil işi olanların, bakanlığa komüsyon üyesi olarak çağırılanların bile içeri girmesi olasılığı kalmadı.

Biz burada... Hangi eleştiriyi getirdikse, hiç bir işe yaramadı. Yaramadığını bile bile Türkiye'nin sağlık sorunları hakkında eleştiri getirmekte devam ettik. Yapacağımız başka iş yoktu. Elbette ki böyle bir tavır karşısında eleştiri getirecektik, kimseyi beğenecek halimiz yoktu. Ama beğenilecek en ufaz bir gelişim olduğu zaman da bunu yazmamak gibi bir davranışımız olamazdı.

OLUMLU GELİŞMELER

İşte bugün sürekli eleştiri getirdiğimiz Sağlık konusunda Yeni Bakan Prof. Kaya Kılıçturgay ile birlikte başlayan olumlu gelişmeleri yazmak zorunluğundayız.

Belki ufak bir gelişim olarak görülecektir. Ama kabul etmek gerekir ki, bir kişinin, sıfatı ne olursa olsun, kendi çalıştığı bakanlığa girememesi kadar üzücü bir olay yoktur. Pek çok sağlıkçı, hekim ve hatta başhekim Sağlık Bakanlığının kapısından hoyratça dışlanmıştı.

Bugün bu ortadan kalkmıştır. İşi olan her sağlıkçı ve her vatandaş bakanlığına gidip rahatça ve ama elbette ki bir belli disiplin içinde işini izleyebilmektedir.

Bu Prof. Kaya Kılıçturgay'ın ilk ve son derece ferahlatıcı uygulamasıdır.

657 sayılı yasaya bağlı devlet memurlarına 1 Mart'tan geçerli olarak sağlanan parasal olanakların tümü sağlık personeline de verilmiştir. Oysa geçen yılın Mart ayında verilen olanaklardan sağlık personeli yararlanamamamış ve gerilememiş bir uygulama ile sağlık personelinin tam gün ödentileri ile aldıkları maaş tutarı diğer memurlarınkine eşit hale gelinceye kadar hiçbir ücret artışından yararlanmaması öngörülmüştü.

Sağlık personelini devekuşu gibi işine gelince deve, gelmeyince kuş gören anlayış da böylece ortadan kalkmış oluyordu. Bu da sağlık personelinin güvencesi açısından son derece önemli bir aşama idi.

Sağlık Bakanlığında Genel Müdürlük, başkanlık ve müsavirlik olarak tam 22 ayrı ünite vardır. Ve Sağlık Bakanlığı çatısı altında da çoğu uzman olan 40 doktor çalışmaktadır. Müsteşarlığa bağlı bir baş Müsteşar Muavinliği, dört de müsteşar muavinliği vardır.

Hekim sıkıntısının ileri boyutlara ulaştığı günümüzde kırk doktoru idari işlerde çalıştırmak bir büyük çelişkidir. Öte yandan 22 Genel Müdürlük, başkanlık ve müşavirlik de hemen hiç bir bakanlıkta görülmeyen bir uygulamadır.

Prof. Kaya Kılıçturgay bu çelişkiyi de görmüş, Genel Müdürlüklerin bazılarını birbirine bağlayarak sayılarını azaltmak ve bakanlık içinde çalışan doktorların atamasını hastanelere yapmak gibi olumlu girişimlere başlamıştır. Müsteşar muavini sayısının da azaltılacağı anlaşılmaktadır.

Atamalarda eşdurumlarını göze almak ihtisas yapanları çalışma alanları bulunan büyük kentlere atamak gibi son derece olumlu gelişimler sağlık bakanlığı çalışanlarını rahatlatmıştır.

Prof. Kaya Kılıçturgay akademik kariyerden gelmiştir. Sağlık sorunlarına akılcı ve çağdaş bir açıdan bakmaktadır. Acele etmediği, dinleyip, inceleyip karar verdiği de bilinmektedir. Bu durumda daha çok olumlu işlere imza atacağına da kuşku yoktur.

Örneğin zorunlu hizmet yasasının yeniden gözden geçirilmesi, bazı düzeltmelerin yapılması, son artışlara karşın sağlık personelinin maaşlarının gene de düşük bir düzey de kaldığı için bunun da yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Hastanelerde tam gün çalışan hekimle, muayenehane açan hekim arasında parasal açıdan aşağı - yukarı hiç fark kalmamıştır. Bu ise hastanede çalışanları küstürücü bir uygulamadır.

Devletin muayenehanede değil, hastanede çalışan hekimi gözetmesi gerekmektedir. Sağlık personelinin, özellikle hemşirelerin durumunun da gözden geçirilmesi gerekmektedir. Gecesi ile birlikte gününün tamamını hastanelerde geçiren hemşirelerin aldıkları maaş bu günün koşulları içinde bir ev kirasını bile karşılamamaktadır.

Türkiye'nin sağlık sorunları ne dünün, ne de bugünün sorunudur. Yarım yüz yılın sorunudur. Hepsinin bir çırpıda düzeltilmesine olanak elbette ki yoktur. Önemli olan ise akılcı ve çağdaş bir açıdan bakmaktır.

Görünen odur ki Türkiye'nin sağlık sorunlarına sağlıklı bir açıdan bakılmağa başlanmıştır. Bunu böylece belirtmek de bizim yazarlık borcumuzdur.

yararlanmanızda yarar var:

Bimtaş/ta yeni bir uygulama

2 Ocak 1982 tarihinden itibaren Bimtaş,
"kısa vadede yüksek faiz"
uygulamasını başlatıyor.

Bu yeni uygulama, Bimtaşın alıp sattığı seçkin tahvilleri ve büyük bankaların sertifikalarını kapsıyor.

Vakit geçirmeden, size en yakın Bimtaş şubesine uğrayarak ayrıntılı bilgi alın.

Bimtaş yararınızı gözetir.

BİMTAŞ

Cem Reklam

BİMTAŞ
Birleşik Finansman,
Yatırım ve Menkul Değerler
Ticareti A.Ş.'nin
sermayesi 50.000.000.- TL olup
tamamı ödenmiştir.

BİMTAŞ İSTANBUL
Halaskargazi Cad. Doğançay Apt. 356/3 Şişli Tel: 489850-489851-489852